

Biblicum

- tidskrift för biblisk tro och forskning

Nr 1 2005 Årg. 69

INNEHÅLL

Redaktionellt. Alvar Svenson	1
Inledning till Bibeln – del 13. De tidigaste breven (forts). John Vogt.....	5
Det gamla och det nya förbundet. Egil Edvardsen	11
Karaktärer i Ordspråksboken. Stefan Hedkvist	19
Da Vinci-koden och Bibeln. Seth Erlandsson	30
<i>Litteratur:</i>	
Martin Luthers Stora Katekes. Hermanni Pihlajamaa	49
Kristen på goda grunder. Christian Strandh.....	54

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Alvar Svenson.

Redaktionskommitté: Alvar Svenson, Stefan Hedkvist
och Egil Edvardsen.

Tidskriften utkommer under 2005 med 4 nummer.

Prenumerationspriset för 2005 är 150 svenska kr (stud 90 kr).

Norska prenumeranter betalar norska kr 135 (stud 85 n kr).

Finska prenumeranter betalar 17 Euro (stud 12 Euro).

Postgiro Sverige 152335-6

Bankgiro Norge 7877.08.15400

Sampa Bank Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:

Alvar Svenson, Klasgatan 10, S-340 14 Lagan.

E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2005

Redaktionellt

”Gud är vår tillflykt och vår starkhet, en hjälp i nöden väl beprövad. Därför ska vi inte frukta, om än jorden skakar och bergen störtar ner i havsdjupet, om än havets vågor brusar och svallar så att bergen bävar vid dess uppror” (Ps 46:2-4).

Med dessa ord, från Psaltaren vill vi hälsa våra läsare välkomna till Men ny årgång av tidskriften *Biblicum*. Vår tidskrift inleder härmed sin 69:e årgång och vill fortsätta med försvaret av bibelordet och visa på svagheten i bibelkritiken, enligt den tradition som varit genomgående för denna tidskrift under dess historia. Det är uteslutande genom studiet i de heliga Skrifterna vi lär känna den Gud som psalmen talar om. Den påminner oss om den ofattbart stora tillgång det är att ha Gud som tillflykt och räddning. Den som lever med den vissheten kan vara trygg vad som än händer. Psalmförfattaren hade Gud som sin borg, den trygga platsen också under de förfärligaste dagar. Han visste att det skulle komma dagar av nöd, men hans Gud var tillflykten. Han behövde inte fråga var Gud uppehöll sig, det var Gud som uppehöll honom. Om än bergen störtade ner i havsdjupet skulle det inte orsaka honom någon skada.

Det enda han behövde frukta var förlusten av sin Gud. Att förlora honom skulle vara den största av alla katastrofer, då var allt förlorat och bara hopplöshet kvar. Men i sin Gud hade han hopp också under olyckan, i sjukdomen, ja i själva döden, som då inte var en katastrof eller en oviss avslutning på ett kort liv. Utan istället en ingång i den salighet som väntar varje Guds barn. Ingenting i denna värld fick ta ifrån honom denna lycka. Nu kan vi ha samma hopp och samma rätt som psalmsångaren. Ingen makt i höjden eller i djupet får riva ner denna tilltro till

Guds ord och löfte. Men det innebär att vi måste föra en kamp, först mot egen svaghet i tron och mot bibelkritik och lögn som vill föra oss bort från denna fasta klippa och säkra tillflykt.

Våra liv är i sig osäkra och otrygga. Livet är inget vi kan kräva, det är en gåva som kan förloras i vilket ögonblick som helst. Sjukdomar och olyckor slår plötsligt till och vi befinner oss i en situation som vi inte väntat oss. Därför är det av avgörande betydelse att alltid vara beredd på mötet med det ögonblick då Herren kallar oss från detta förgängliga liv in i evigheten. Mänsklighetens historia är kantad av stora katastrofer och det sker också i den tid vi lever. För oss borde det inte vara någon överraskning, men tyvärr lever vi och vår samtid ofta i den falska föreställningen att vi är starka och osårbara. Vi bygger upp försäkringar mot all tänkbar fara som kan möta, vi använder säkerhetsbälten och krockuddar, vi lägger in säkerhetsaspekter på det mesta och vi kvalitets-säkrar för att inget oförutsägbart ska hända.

När då det oförutsägbara händer ställs frågan; varför Gud inte förhindrar det. Vi har hört det upprepas gång på gång, i samband med flodvågskatastrofen i Bengaliska viken. Gud uppträder ju inte som om han vore påverkbar av det massmediala trycket och det orsakar frustration hos dem som brukar få sina förhörsoffer medgörliga inför kameran. Präster och teologer svarar undvikande och har problem då de ska försvara sin till synes passive gud. Det får väl också anses märkligt att det land som berömmar sig av att vara ett av de mest sekulariserade i världen plötsligt förväntar sig att en obefintlig gud ska ingripa. Andra försöker hitta ursäkter för sin oro genom att skylla på saktfärdiga regeringar och bristfälliga organisationer, men det finns ingen organisation eller försäkring mot jordbävningar inte heller mot döden.

När psalmsångaren sjunger om sin Gud prisar han honom för hans makt att hjälpa också i nödens tid. I den mest fasansfulla situation är Gud hans tillflykt och det ger honom en trygghet som inte finns någon annanstans. Det skäms han inte för, det gläds han över och det gör att han kan leva fram sitt liv med tillförsikt. Det betyder inte att han aldrig kommer i nöd, men han har en hjälp i nöden. Det betyder inte att han lever sitt liv frikopplat från fara han lever med ständig närhet till döden. Det betyder att varje ögonblick kontrolleras av en nådig Gud som har hans eviga räddning som målsättning.

Varför tillåter då Gud sådana fasansfulla katastrofer? Varför kommer sjukdomar och död över oss? Varför tillåter Gud att små barn måste resa hem från semesterparadiset utan sina föräldrar? Varför måste föräldrar resa hem utan att veta var deras barn är? Var är Gud i katastrofen? Frågar vi Bibeln får vi veta att Gud håller hela skeendet i sin hand. Gud har något att säga oss, men vi vill inte lyssna, det är det stora problemet. Då blir istället katastrofen en fråga från Gud; var är du? Här uppe i Norden är vi oftast förskonade för katastrofer som den ovan nämnda. Vi lyssnar lite avspänt till nyheter om tio eller hundratusen döda i jordbävningar runt jordklotet. "Sånt händer inte här hos oss" tänker vi, då vi hör och ser olyckliga människor ropa ut sin nöd framför kameran. Vi glömmer att vi har vår trygghet i något som vi inte kan kontrollera. Då vi i själva verket gömmer oss bakom en skugga.

Inbördeskrig, svältkatastrofer, epidemier, flyktingströmmar, uppror och död är sådant som massmedia påminner oss om varje dag. Vi byter bara kanal för att slippa se det hemska som ständigt sker runt om i världen. "Flodvågen gjorde ingen skillnad på rik och fattig", skrev någon insiktsfull journalist. Det är förstås sant, men den rike som överlevde kunde resa hem till sitt land – en annan värld – än den han lämnade bakom sig. Den fattige fiskaren som överlevde fick se sitt hem förstört, sin familj söndertrasad, sin lilla båt krossad och ingenstans att ta vägen. Så är det då trots allt en viss skillnad på rik och fattig i denna värld. Det var skillnad på den rike mannen och Lasarus, men den största skillnaden visade sig först efter döden.

Den som har Gud som sin tillflykt, har en "väl beprövad" hjälp. Inte bara en hjälp som kan bevara honom i det farofyllda livet på jorden. Han har en hjälp i den allra största nöd. Bibeln lär oss att det finns en orsak till all nöd, nämligen synden. Syndafallet var den urkatastrof som är all nöds moder. Det glömmer man bort, särskilt då man försöker framställa Gud som en snäll och välmenande farbror som misslyckats i sin maktutövning då katastrofen är ett faktum. Men i Skriften heter det: "*Säljs inte två sparvar för ett kopparmynt? Och inte en enda faller till marken utan er Faders vilja. På er är till och med alla hårstrån räknade. Var alltså inte rädda. Ni är mer värda än många sparvar*" (Matt 10:29-31). Det ska vi komma ihåg. Gud är inte bara Gud i solsken utan också i stormen, i faran, i nöden, ja, i själva döden. Är han inte vår vän när solen skiner

blir han det inte i stormen, är han inte vår frälsning i livet blir han det inte i döden.

Denna tidskrift vill vara en budbärare av det glada budskap som Gud uppenbarat för oss i den Heliga Skrift, kyrkans sanna skatt det heliga evangeliet. Bibeln ska vara vårt ämne under det kommande året. Därför ska vi hämta vår undervisning och läsaren ska i vår tidskrift finna att Bibeln tål ett ingående studium, sin ålder till trots. Dessa flera tusen år gamla dokument är eviga och bestående. De förlorar inte i värde och förlorar inte i kraft. *”Ty Guds ord är levande och verksamt. Det är skarpare än något tveeggat svärd och tränger igenom, så att det skiljer själ och ande, led och märg, och det är en domare över hjärtats uppsåt och tankar”* (Hebr 12:4). Gud har något han vill säga oss, lyssnar vi inte är det vår verkliga olycka. Då återstår endast mörker och ovisshet.

Käre läsare, vi behöver inte fara upp i höjden, eller besöka jordens innersta rum, Han är oss nära i Ordet, i de heliga Skrifterna där vill han möta oss och där vill han att vi ska fråga honom. *”Herre, till vem skulle vi gå, du har det eviga livets ord”*. Från redaktionens sida ser vi fram emot att få överrätta ännu en årgång av denna tidskrift till våra läsare. Du som glömt att prenumerera för 2005 kan göra det på inbetalningskortet som medföljer. Vi är tacksamma om du gör det redan idag så vi slipper sända påminnelse. Vi gläder oss över att det tillkommit en del nya prenumeranter, vi vill ha fler och vi är angelägna om att behålla alla våra ”gamla” också. Det är viktigt att alla som bekänner sig till en ofelbar Bibel stöder vårt arbete. Trots att våra omkostnader är små, är just ditt stöd värdefullt för oss och utan våra understödjares trogna böner och bidrag kan vi inte fortsätta. Gud är vår starkhet och i honom har vi vårt hopp också då jorden under oss bävar i sina grundvalar.

I och med detta nummer har vi bytt tryckeri. Vi vill först tacka Omega Tryck i Stavanger för ett mångårigt samarbete som fungerat mycket bra. Vi byter endast av praktiska skäl och för att spara in på de allt mer kostsamma frakterna. Nu blir det Ljuskopiering i Värnamo som tar över arbetet med tryckningen och vi hoppas att det ska fungera till allas belåtenhet. Än en gång ett stort tack, från redaktionen till Omega och dess medarbetare för all hjälp.

AS

De tidigaste breven

(forts)

av John Vogt

GALATERBREVET

Galaterbrevet är ett av Paulus främsta och viktigaste brev som kraftfullt undervisar om rättfärdiggörelsen genom tron och visar vilka frukter evangeliet åstadkommer i den kristnes liv. Det har kallats ”lilla Romarbrevet”, och det finns de som har spekulerat över om Romarbrevet kan ha varit en utvidgning av Galaterbrevet.

Historisk bakgrund

Som from jude tog Paulus allvarligt på förmaningen i 2 Mackabeerboken: *Det är ju också ett tecken på en stor nåd att de som syndar inte får hållas en lång tid utan genast möter sitt straff* (6:13). Han deltog aktivt i att göra Stefanus till martyr. Han fortsatte sina nitiska ansträngningar genom att förbereda förföljelse av de kristna i Damaskus, som låg utanför det heliga landet. I sin iver övergav Paulus den sansade hållning som läraren Gamaliel föreslog (Apg 5:34-40).

Saker och ting hände snabbt efter pingst, och förföljelser satte snart in. Paulus omvändelse på väg till Damaskus kan dateras till år 32 e Kr, inom två år efter den första pingstdagen. I brevet till galaterna lämnar Paulus några detaljer om åren efter sin omvändelse. Han hade börjat predika omedelbart. *Han började genast predika i synagogorna att Jesus är Guds Son* (Apg 9:20). Sedan hade han rest till Arabien ett tag innan han återvände till Damaskus (Gal 1:17). Det var först efter tre år som han reste till Jerusalem för första gången och där lärde känna aposteln Petrus och Jesu bror Jakob. Efter 15 dagar i Jerusalem återvände Paulus till Syrien och Cilicien.

Det verkar ha förekommit en andra resa till Jerusalem (Apg 9:26-27) vid en tidpunkt då Petrus tydligen inte var där. Det fick till följd att de andra lärjungarna var rädda och ovilliga att samarbeta med honom tills Barnabas tog honom med till dem.

Flera år senare for Barnabas *till Tarsus för att söka upp Paulus. Han fann honom och tog honom med sig till Antiokia* där de två undervisade i ett helt år (Apg 11:25,26). Den hungersnöd som de kristna i Jerusalem led rörde hjärtat hos de troende i Antiokia. De gjorde en insamling och sände Barnabas och Paulus att överrätta gåvan. Det är mycket troligt att det var denna resa som Paulus talar om i Galaterbrevet 2: *Fjorton år senare for jag åter upp till Jerusalem, nu tillsammans med Barnabas* (vers 1).

Detta för Paulus till år 47 e Kr då han och Barnabas gav sig iväg på sin första missionsresa.¹ De reste till Cypern och sedan norrut till Mindre Asien, där de predikade och grundade församlingar i Ikonium, Lystra, Derbe och Antiokia i Pisidien.

Författarskap

Brevet börjar: *Från Paulus, apostel. . . och alla bröderna som är hos mig.* Paulus anger tydligt att han är författaren. För alla som tror på Bibelns inspiration och därmed ofelbarhet finns det inget skäl att ifrågasätta vem som är författare.

Dessutom gör Paulus anspråk på att ha auktoritet att skriva och undervisa: *apostel, inte utsänd av människor eller genom någon människa utan av Jesus Kristus och Gud, Fadern, som har uppväckt honom från de döda.* Paulus är en av de ”utsända” som Jesus utvalde och undervisade för att föra sitt budskap till världen.

Mottagare

Församlingarna i Galatien. Att exakt identifiera vilka mottagarna var blir beroende av ett ställningstagande. Att komma fram till en fullständig

¹ Enligt denna rekonstruktion skulle de tre åren i Galaterbrevet 1 ha varit år 32-34 och de 14 åren i kapitel två skulle ha varit år 34-47. I överensstämmelse med den normala judiska vanan att räkna den första och den sista (en vecka kallas t ex 8 dagar) kan år 34 ha räknats som det sista av de första tre åren och samtidigt det första av de följande 14. Det första och det sista året behöver heller inte nödvändigtvis vara hela år (jfr uttrycket ”tre dagar” om Jesu tid i graven).

identifiering är inte nödvändigt för att förstå brevet, men vår syn på vilka mottagarna var kan hjälpa oss att förstå vissa historiska anspelningar i brevet.

Det är ingen tvekan om var Galatien låg, nämligen i centrala Mindre Asien, mitt i hjärtat av dagens Turkiet. ”Galatien” användes dock på två olika sätt på nya Testamentets tid.

Galaterna var invandrare från Gallien (Frankrike). De hade utvandrat omkring 275 f Kr. Deras nya område antog ganska fasta gränser omkring 230 f Kr, och dessa galler (”galater”) bodde i sitt lilla rike och hade egen regering och egna seder. Detta gamla galatiska rike föll för romarna år 25 f Kr. ”Galatien” kunde därför avse det område där detta ”galatiska” folk levde i norra delen av centrala Turkiet.

Å andra sidan gjorde romarna efter erövringen av Galatien landet till en romersk provins som de utökade med flera angränsande områden. Detta romerska Galatien bestod av ett avsevärt större område och sträckte sig mycket längre söderut.

Paulus framställning i brevet tyder på att han besökte Galatien minst två gånger innan han skrev sitt brev (t ex 4:13). Detta tillsammans med andra omständigheter som nämns i nästa avsnitt leder ganska enkelt till slutsatsen att Paulus skrev till församlingar i den större romerska provinsen (den s.k. ”sydgalatiska teorin” eller ”provinshypotesen”). Den södra delen av den romerska provinsen innefattade Antiokia i Pisidien, Ikonium, Lystra och Derbe, platser som Paulus besökte två gånger under sin första missionsresa (Apg 13). Ett annat belägg som stöder sydgalatiska teorin är att Paulus i sitt brev omnämner Barnabas som en person som hans läsare känner till. Så långt vi vet av Apostlagärningarna reste Barnabas endast med Paulus på hans första missionsresa och reste alltså bara i södra delen av provinsen Galatien. Ytterligare ett argument är att Paulus regelbundet använde namnen på provinserna. Hans brev talar om kyrkorna i Akaja (1 Kor 16:15; 2 Kor 9:2), Asien (1 Kor 16:19; 2 Tim 1:15), Makedonien (2 Kor 8:1), trakterna av Syrien och Cilicien (Gal 1:21), Illyrien (Rom 15:19) och Dalmatien (2 Tim 4:10).

Om Paulus skrev till det mer begränsade gamla galatiska riket (”nordgalatiska teorin” eller ”landskapshypotesen”) måste vi dra slutsatsen att han besökte dem på sin andra eller tredje missionsresa. Bibeln medger en sådan möjlighet. Även om norra Galatien inte speciellt omnämns får

vi veta att Paulus *for från plats till plats genom Galatiens område* (Apg 16:6; 18:23).

Var och när boken skrevs

Vilken syn man har när det gäller mottagarna av brevet får konsekvenser för när Paulus kan ha skrivit det. Om man argumenterar för norra Galatien skulle det föra till att brevet dateras till år 54 eller senare. Paulus skulle inte ha kunnat skriva det förrän efter sitt besök i den trakten under sin andra resa. Om Paulus å andra sidan skrev till de församlingar han grundade under sin första missionsresa kan han mycket väl ha skrivit detta brev medan han avslutade denna resa på väg tillbaka till Antiokia. Enligt denna rekonstruktion kan brevet ha skrivits så tidigt som år 48. Då skulle det vara det första brev av Paulus som vi har i Bibeln.

Det finns ett starkt skäl till att acceptera den tidigare dateringen. Paulus diskuterar i brevet judaisterna och deras försök att få de hednakristna att följa judiska religiösa lagar som t ex omskärelsen, sabbaten mm. Det ämnet diskuterades i detalj och avgjordes av kyrkomötet i Jerusalem år 49 e Kr (Apg 15). Det verkar ofattbart att Paulus skulle skriva ett helt brev just om detta ämne utan att ens nämna det avgörande mötet om det redan hade hållits. I det mötet bekräftade alla apostlarna och kyrkoledarna det som Paulus hade lärt galaterna. Om kyrkomötet i Jerusalem redan hade ägt rum skulle man förvänta sig att Paulus skulle citera ur det brev som summerade mötets enhälliga beslut. Att ansluta sig till den tidigare dateringen år 48 för detta brevns tillkomst tycks alltså bäst stämma med den information vi har.

Orsaken till detta brev

Strax efter det att Paulus lämnat Galatien dök det upp ett problem som krävde hans omedelbara uppmärksamhet. Paulus ansåg frågan vara av yttersta betydelse. Ett annat evangelium – *fast det inte finns något annat* (1:7) – höll på att tvinga sig på församlingarna i Galatien. Om de godtog det skulle de ödelägga sin tro. Eftersom Paulus inte kunde återvända personligen till Galatien just då skrev han ett brev till dem.

Evangeliet presenteras som en enkel, tydlig frälsningsplan: *Tro på Herren Jesus så blir du frälst* (Apg 16:31). Troende med både judisk och

galatisk bakgrund började dock fundera över de gammaltestamentliga religiösa lagarna. Är de totalt onödiga och värdelösa? Eller borde kristna åläggas att följa åtminstone en del av dem?

Problemet i Galatien gjordes värre av utomstående som hade kommit för att uppmuntra till och kanske även kräva fasthållande vid vissa judiska seder och ceremonier. Vi kallar dem vanligen ”judaister”.

Paulus skrev för att tala om att när det gäller frälsningen behövs inte någon av dessa ceremonier och gammaltestamentliga seder. Om någon valde att göra det *som en fri sak* kunde de göra det, men sådana seder behövs inte för frälsningen. Frälsningen är en fri gåva från Gud.

Judaisterna attackerade Paulus på tre fronter:

1. Man kan inte lita på Paulus evangelium eftersom han saknar apostolisk auktoritet.

2. Mose lag är Guds ordning för alla tider.

3. Syndare behöver lagen.

Paulus bemöter i sitt brev dessa angrepp och ägnar en tredjedel av brevet åt varje anklagelsepunkt. I kapitel 1 och 2 försvarar han sitt apostlaskap och säger att hans budskap är från Kristus och bekräftas av de andra apostlarna. I kapitel 3 och 4 förklarar han rättfärdiggörelsen genom tron och visar på det verkliga syftet med Mose lag. I kapitel 5 och 6 visar han att det är evangeliet som åstadkommer sann kärlek till Gud och lockar fram goda gärningar.

Framträdande kännetecken

Galaterbrevet är ett värtaligt och kraftfullt försvar för den livsviktiga nytestamentliga sanningen att människan blir rättfärdiggjord genom tro på Jesus Kristus – inget mer och inget mindre. Dessutom visar det klart att människan inte blir helgad genom laggärningar utan av den lydnad som kommer genom tron som är ett Guds verk.

Det var återupptäckten av Galaterbrevets grundläggande budskap som blev orsak till reformationen. Galaterbrevet kallas ”Luther bok” därför att Luther förtröstade så starkt på det i sina skrifter och diskussioner. Han skrev: ”Brevet till galaterna är *mitt eget lilla brev*. Jag har trolovat mig med det; det är min Katarina von Bora.”²

² *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, II, s 627.

Specialfrågor

Det grekiska ordet *paidagogós* i 3:24 förtjänar uppmärksamhet. Paulus säger att lagen blev vår *paidagogós*. En *paidagogós* var en slav som följde med en skolpojke för att se till att han kom välbehållen till skolan och att han inte råkade i svårigheter under vägen. Själva undervisningen av pojken sköttes av någon annan. En *paidagogós* hade rätt att straffa den han var satt att ha uppsikt över om så behövdes. Men när pojken blev vuxen hade *paidagogós* ingen som helst auktoritet över honom. Gamla testamentet var en sådan *paidagogós* som skulle ha ansvaret för nationen Israel tills Kristus kom. Paulus förklarar vad han menar när han skriver: *så länge arvingen är omyndig... står han under förmyndare och förvaltare fram till den dag som hans far har bestämt. Sedan tron har kommit, står vi inte längre under någon förmyndare* (4:1f; 3:25).

Innehåll

Tema: Den rättfärdige ska leva av tro

Disposition:

Inledning – 1:1-10

Lärodel:

1. Paulus försvarar sitt apostlaskap – 1:11-2:21

2. Paulus försvarar rättfärdiggörelsen genom tro – 3:1-4:31

Praktisk del:

3. Paulus försvarar vår frihet från synden till att leva för Kristus – 5:1-6:10

Avslutning – 6:11-18

Nyckelavsnitt: Galaterbrevet 2:15-16 och 5:1.

Kanonfrågan

Homologoumenon (allmänt erkänd bok). Galaterbrevet har alltid räknats in bland Paulus erkända böcker.

Det gamla och det nya förbundet

En predikan över Matt 26:17-30

av Egil Edvardsen

När något är gammalt ersätter vi det med något nytt. När något är utslitet ersätter vi det med något oanvänt. Detsamma gjorde Gud. Han ersatte det gamla förbundet, som han ingick med folket Israel under Gamla testamentets tid, med ett nytt förbund. I denna text möttes det gamla och det nya förbundet. Texten talar om den sista påskmåltiden som Jesus åt tillsammans med sina lärjungar. Den talar också om instiftelsen av nattvarden. Det första – påskalammsmåltiden – hörde till det gamla förbundet och det andra – nattvarden – tillhör det nya. Det gamla förbundets påskmåltid var en bild av de välsignelser som nattvarden ger. Påskmåltiden hade sitt ursprung i profetiornas tid. Nattvarden har sitt ursprung i uppfyllelsens tid.

Det gamla ersätts av något nytt. Det gamla förbundets påskalammsmåltid ersätts av det nya förbundets måltid, Herrens heliga nattvard. Vi ska här tala om dessa två förbund. Vi ska se lite på hur Gud ersätter det gamla med det nya, men först ska vi se på några centrala och viktiga punkter som dessa förbund har gemensamt.

1. Två förbund – ett gudsfolk

Det finns för det första två förbund men bara ett gudsfolk. Det finns inte två olika gudsfolk, ett Israel i det gamla förbundet och ett annat Israel i det nya.

Jesus Kristus är *alla* människors frälsare. Det betyder att han är Frälsaren också för dem som levde under det gamla förbundets tid. Alla de troende som levde *före* Jesu födelse väntade på honom och satte sitt hopp till honom. De litade på löftet som Gud hade gett dem om honom som skulle komma och friköpa dem. De i det gamla förbundet som trodde på löftet tillhörde Guds sanna Israel. De som inte trodde tillhörde inte

det sanna gudsfolket. De tillhörde visserligen Israel i yttre avseende och de var genom härstamning israeliter. Men de tillhörde inte det sanna gudsfolket, som i alla tider har bestått av endast dem som tror på Guds löfte. I alla tider gäller detta ord ur Bibeln: ”Den som tror ... skall bli frälst, men den som inte tror skall bli fördömd” (Mark 16:16).

Många hävdar att det fanns ett gudsfolk i det gamla förbundet, Israel, och ett annat i det nya förbundet, den kristna kyrkan. Och många tror faktiskt också att vi lär denna sk ersättningsteologi. Men det gör vi inte. I alla tider har det bara funnits ett gudsfolk, ett sant Israel, nämligen alla de som tror på Guds löften om frälsning i honom som är den rätte Messias: Jesus Kristus, som är Guds Son och Människosonen. De som trodde Guds löfte under det gamla förbundets tid tillhörde alla detta folk. De var den lilla resten som inte hade vänt sig bort från Herren och böjt knä för Baal och hedningarnas andra avgudar. Det är på samma sätt under det nya förbundet. De som tror på Guds löften om frälsning och förlåtelse för Kristi skull tillhör det sanna gudsfolket. Det är de som inte har vänt sig bort från Herren och böjt knä för alla slags avgudar, antingen de är hedniska avgudar, materialismens avgudar eller tidens falska ande.

”... de som håller sig till tron, de är Abrahams barn”, skriver Paulus i Galaterbrevet 3:7. Och han skriver vidare: ”Alla ni som har blivit döpta till Kristus har blivit iklädda Kristus. Här är inte jude eller grek, slav eller fri, man och kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus” (verserna 27-28). Med andra ord finns det endast ett gudsfolk som tillhör Kristus – antingen vi är judar eller icke-judar.

2. Två förbund – en Frälsare från synden

De troende är ett – antingen de tillhör det gamla eller det nya förbundet. Varför? Självfallet för att det bara finns *en* Frälsare, Jesus Kristus. Hela mänsklighetens hopp om frälsning sträcker sig mot honom och endast honom. ”Hos ingen annan finns frälsningen. Inte heller finns det under himlen något annat namn, som givits åt människor, genom vilket vi blir frälsta” (Apg 4:12).

De som levde under det gamla förbundet, före Jesu ankomst, hade ingen annan Frälsare än just honom som skulle lida och dö för folkets överträdelser. Profeten Jesaja hade sagt hur det skulle gå till (Jes 53).

Han skulle bära folkets smärta (v 4). Han skulle bli sårad för folkets överträdelser och slagen för deras missgärningar (v 5). Han skulle straffas för att de skulle få frid. Genom hans sår skulle de få läkedom (v 5). Skulden som de hade skulle läggas på honom (v 6). Han skulle bli misshandlad och föras bort likt ett lamm för att slaktas (v 7). Ändå hade han inte gjort något orätt och det fanns inget svek i hans mun, men han skulle räknas bland överträdare och måste dö (v 9 och 12). Han skulle ge sitt liv till försoning (v 10).

Jesus kom och han uppfyllde helt och fullt allt det som profeten under gamla förbundet hade sagt skulle ske. Alla vi, som lever i det nya förbundet, har därmed heller ingen annan Frälsare, ingen annan att sätta vårt hopp och vår tillit till än denne Herrens lidande tjänare, som gav sitt liv för alla människor, offrade sin kropp och blod som ett fullkomligt soningsoffer för alla människors synder.

Därmed ser vi att liksom han var det enda hoppet för alla troende, som levde under det gamla förbundet, är han också det enda hopp för oss, som lever under det nya förbundet. Dessa två förbund som Gud ingått med människorna, det gamla och det nya förbundet, möttes i honom, Jesus Kristus, vår Frälsare. Båda förbunden blickar framåt mot hans ställföreträdande lidande och död.

3. Två förbund – samma befrielse från synden

Också när det gäller det som utlovas, nämligen frälsning och befrielse, är det egentligen ingen skillnad på de två förbunden. Vi tänker lätt att i det gamla förbundet gällde löftet om befrielse och frälsning först och främst det yttre Israels befrielse från sina jordiska förtryckare. Det var så de allra flesta judar på Jesu tid föreställde sig saken. De förväntade sig att Messias vid sin ankomst skulle befria folket från romarna och sätta sig på sin tron i Jerusalem och härska med världslig makt. Men Jesus sade till dem: "Mitt rike är inte av denna världen".

Israeliterna skulle fira påsk och äta påskmåltiden för att minnas dagen då Herren gick förbi israeliternas hus och skonade deras förstfödda, medan han gick in i egyptiernas hus och dödade alla deras förstfödda i hela landet. Genom firandet av påskhögtiden skulle minnet av befrielsen från slaveriet i Egypten alltid hållas levande bland judarna. Detta var

avsikten med påskfirandet under det gamla förbundet. De skulle minnas befrielsen från det jordiska slaveriet i Egypten.

Men också detta var en bild. Slaveriet i Egypten var en bild av det *andliga* slaveriet som alla människor, judar och icke-judar, befinner sig i genom sin natur. Befrielsen från Egypten var en bild av den andliga befrielse som alla människor får genom tron på Kristus. Också under det gamla förbundet var det först och främst tal om en *andlig* befrielse från ett *andligt* slaveri under synden och otron. Genom profeten Jesaja förkunnade Herren frälsning från synden och folkets alla missgärningar. Han sade: ”Om era synder är blodröda, skall de bli snövita, om de är röda som scharlakan, skall de bli vita som ull” (Jes 1:18). Och han ropade ut till folket som var underkuvade av sina synder och sin otro: ”Trösta, trösta mitt folk! säger er Gud. Tala ljuvligt till Jerusalem och förkunna för det att dess vedermöda är slut, och att dess missgärning är försonad, och att det har fått dubbelt igen av Herrens hand för alla sina synder” (Jes 40:1-2).

Alla troende både i det gamla och det nya förbundet tror på befrielsen från synden och frälsningen från det andliga slaveriet under synden, dödens och djävulens makt, som Gud har lovat oss i Kristus. Vi tror inte att Kristus kom för att ge oss en befrielse från en jordisk förtryckare. Vi tror att han kom för att frälsa oss från synden och dess konsekvenser, som är döden och domen. ”När vi nu står som rättfärdiga genom hans blod, hur mycket säkrare skall vi då inte genom honom bli frälsta från vredesdomen” (Rom 5:9).

Alla människor är av naturen ofria. De är slavar under synden. Bibeln säger: ”Amen, amen säger jag er: Var och en som gör synd är syndens slav” (Joh 8:34). Bibeln säger också att med synden kom döden: ”Genom en enda människa kom synden in i världen och genom synden döden, och så kom döden över alla människor, eftersom alla hade syndat” (Rom 5:12). Hela mänskligheten befinner sig därmed i ett hjälplöst tillstånd under döden och förgängligheten (Rom 12:21). Från detta slaveri kan inte människan frigöra sig själv, varken juden eller icke-juden. Hon behöver en frigörare som är starkare än mörkrets makter. Denne Frälsare är Jesus Kristus. ”Vem ska frälsa mig från denna dödens kropp?” utbrister Paulus, när han har sett hur synden så fast hänger vid honom och så lätt får honom att falla. Och så säger han: ”Gud vare

tack, genom Jesus Kristus vår Herre!” Han är befriaren från syndens och dödens eländiga slaveri. Med sitt dyrbara blod, som han utgöt på korset, har han köpt oss fria från allt detta.

4. Två förbund – ett fullkomligt offer för synd

Det finns egentligen bara ett enda offer för synd, nämligen Kristi offer. Låt oss först tänka på lammet som slaktas. Enligt 2 Mos 12 skulle hushållerna varje år välja ut ett årsgammalt och felfritt lamm, ett lamm för varje hushåll som var stort nog, slakta det och stryka av blodet på dörrstolparna. Därefter skulle de steka och äta köttet, samma natt som det slaktades. Senare förändrades detta till att man förde lammet till tempelplatsen. Leviterna slaktade det och prästerna stänkte av blodet på altaret. Därefter blev en del bränt som brännoffer inför Herren medan resten stektes över elden. När detta var gjort bar familjen hem lammet till sitt hus och åt påskmåltiden. Detta ritual med slaktandet och ätandet av påsklammet skulle utföras varje år en gång om året.

Liksom allt annat i det gamla förbundet var detta bara en bild av det som skulle komma. Påskalammet i det gamla förbundet pekade fram emot honom som skulle slaktas för folkets synder, Jesus Kristus. Han är det Guds lamm som bär världens synder (Joh 1:29), alltså också dina och mina. Han var *Guds* lamm, d v s Gud sände honom, sin egen Son, för att försona oss med honom. Likasom det gamla förbundets påskalamm skulle vara utan fel och lyte, var nya förbundets påskalamm det. Petrus skriver om honom: ”Ni vet ju att det inte är med förgängliga ting, med silver eller guld, som ni blev friköpta från det meningslösa liv ni ärvt från era fäder, utan med Kristi dyrbara blod, som blodet av ett lamm utan fel och lyte” (1 Petr 1:18-19). Ja, ett sådant lamm var Jesus. Han var ”helig, god och ren, skild från syndare och upphöjd över himlarna” (Hebr 7:26). Han hade inte gjort något orätt. Det fanns inget svek i hans mun. Därmed var han också i stånd att utföra en fullkomlig försoning för alla människors synder. Han behövde inte i likhet med det gamla förbundets överstepräster bära fram offer varje dag först för sina egna och därefter för hela folkets synder. Nej, offret bar han fram en gång för alla då han offrade sig själv, sin egen kropp och sitt blod (Hebr 7:27).

Vad blev resultatet av det fullkomliga försoningsoffer som Kristus

frambar? Resultatet blev att han som är det rätta påskalammet med sitt offer avskaffade det gamla förbundets offer. De behövdes inte mer, eftersom ett fullkomligt offer för människors synder nu finns. Detta fullkomliga offer pekade alla gammaltestamentliga offer fram emot. Och det var endast i kraft av Kristi fullkomliga offer som de gammaltestamentliga offren hade något värde. Det var endast därför att de förebildade hans offer som de kunde ge förlåtelse för synd. Så ser vi då att också under det gamla förbundet var det Kristi offer som gällde. Ingenting annat dugde till att ta bort människors synder. Ja, ingenting av det vi kan tänkas bära fram till Gud som offer, som vår ånger och våra tårar, våra böner och goda gärningar, duger till att ta bort synden. Bara ett offer är gott nog, nämligen Kristi offer, och bara en gärning är god nog, nämligen Kristi ställföreträdande gärning. Översteprästernas offer gällde endast därför att de pekade fram emot det fullkomliga offret – Guds lamms offer för världens synd.

5. Två förbund – två måltider

Det gamla och det nya förbundet möttes i Kristus. I honom blir det gamla avlöst av det nya. Det gamla förbundet gällde bara en viss tid, nämligen intill det att Kristus kom. När han nu har kommit och fullgjort sitt verk har det gamla förbundet nått sitt slut. Det är förbi. Det har blivit ersatt av ett nytt som ska förbli i evighet.

I vår text från Matt 26 ser vi hur det gamla förbundets påskmåltid ersätts med det nya förbundets måltid. Vi har redan nämnt att det slaktade påskalammet skulle ätas samma kväll som det slaktades. Till påskmåltiden hörde också osyrat bröd och bittra örter. Det osyrade brödet skulle påminna israeliterna om att de inte hann syra brödet när de drog ut ur Egypten, medan de bittra örterna skulle påminna om plågorna som de hade att utstå i fångenskapen. Under påskmåltiden hade man också en stor bägare fylld med vin som gick runt bland dem som satt till bords.

Det var denna påskmåltid Jesus firade den sista kvällen tillsammans med apostlarna. Så ser vi hur han strax efter att ha avslutat det gamla förbundets måltid instiftar sin nya och härliga måltid, det nya förbundets måltid, sin heliga nattvard. Han tar brödet som ligger på bordet, påskmåltidens osyrade bröd, och välsignar det genom att be tackbönen

över det. Därefter bryter han det och ger var och en av dem medan han säger: ”Tag och ät! Detta är min kropp.” Han säger inte ”Detta symboliserar min kropp” eller ”Detta är en bild av min kropp”, utan ”Detta är min kropp.” När lärjungarna tar emot och äter detta bröd, tar de samtidigt emot och äter Jesu egen sanna kropp som han utgav till ett försoningsoffer för alla synder.

Därefter tar han bägaren med vin, ger den till dem och säger: ”Drick alla av den! Detta är mitt blod, förbundsblodet, som utgjuts för många till syndernas förlåtelse.” Han säger inte att vinet i bägaren är en bild av hans blod eller att det symboliserar hans blod, utan att det *är* hans blod. När lärjungarna därmed gör som han säger och dricker av bägaren som han räcker dem, dricker de samtidigt hans sanna blod, det blod som han utgöt för dem och för oss till syndernas förlåtelse.

Det nya förbundets måltid har de troende upprätthållit intill denna dag. Jesus sade när han instiftade sin nattvard: ”Gör detta till minne av mig!” (Luk 22:19). Genom att göra som han sade minns vi allt som han har gjort för att skaffa oss en hel och full förlåtelse för alla våra synder. Men inte endast det! I kraft av denna första instiftelse av nattvarden är Jesu kropp och blod verkligen närvarande och tas emot av alla nattvardsgästerna ”i, med och under” bröd och vin varje gång vi kristna firar nattvard.

Detta är ett mysterium. Det är ett under som ingen av oss kan fatta med förnuftet. Det är som Thomas Kingo säger i sin fina nattvardspsalm: *”Hur detta sker jag icke vet, Det är hans egen hemlighet. Det står ej i min tankes makt, Det är mig nog vad Jesus sagt”*. I stället för att spekulera om mysterier tackar vi Gud för nattvarden stora gåvor, vår Frälsares Jesu Kristi sanna kropp och blod. Den kropp som hängdes på korset och det blod som rann på korset för våra synders skull. I tacksamhet och tro tar vi emot brödet och vinet i nattvarden i visshet om att Kristi sanna kropp och blod blev utgivet och utgjutet *för oss*.

Så ser vi då att i den stund som Jesus satte sig ner för att äta det gamla förbundets påskmåltid var detta förbund till ända. Det hade ingen funktion längre. Hebreerbrevet säger: ”Han upphäver alltså det som först är nämnt, för att låta det andra gälla. I kraft av denna vilja har vi blivit helgade genom att Jesu Kristi kropp offrades *en* gång för alla.” Ja, det gamla förbundet med alla sina offer för synder varje år är upphävt.

Jesus har burit fram det enda offret för världens synd, sin egen kropp och blod. Därmed är vi fria. Därmed är vi befriade från slaveriet under synden och döden. Därmed har vi en nådig och försonad Gud, en Gud som säger till oss: ”Om dina synder är blodröda ska de bli vita som snö, om de är röda som scharlakan ska de bli vita som ull.” Amen.

Karaktärer i Ordspråksboken

av Stefan Hedkvist

Ordspråksboken tillhör kategorin ”visdomslitteratur”. Den innehåller kung Salomos ordspråk. Gud hade gett Salomo visdom och förstånd i mycket rikt mått och än idag förmedlar Salomo den vishet Gud gav i de visdomsord som finns bevarade. Israel var inte det enda folk som skrev ner och bevarade insiktsfulla visdomsord. Det finns vissa likheter mellan Salomos ordspråk och visdomslitteratur som producerats av andra folk. Det är inte så underligt. Den människa som tar vara på den naturliga gudskunskapen och den naturliga lagen kan uppnå en viss grad av levnadsvisdom. Likaså är det möjligt att vinna insikt genom att iaktta sitt eget och andra människors beteende och öde. Men alla dessa insikter som grundar sig på iakttagelser är begränsade eftersom det är omöjligt för människan att iaktta de verkande orsakerna till vad som sker, inte heller det yttersta syftet med vad som sker. Därför inskränker sig likheterna till mer självklara iakttagelser och etiska riktlinjer. Men de likheter man sett mellan Ordspråksboken och främst ett dokument från Egypten kan också bero på ett direkt samband. Det berättas att *man kom från alla folk för att höra Salomos visdom, från kungar på jorden som hade hört talas om hans visdom*. Om de som kom till Salomo skrev ned vad de hört så är det inte förvånande att det finns likheter. Men det finns också stora skillnader. Den visdom Salomo lär oss övergår mänsklig visdom. *Salomos visdom var större än alla österlänningars visdom och alla egyptiers visdom*. Salomo talar i Ordspråksboken med gudomlig inspiration och hans undervisning tillskrivs en verkan som bara Guds ord har: Ordspråksboken avslöjar också samband som ligger utom människans iakttagelseförmåga.

Salomos produktion av visdomsord var mycket stor. Han författade 3000 ordspråk och 1005 sånger. Salomos visdom täckte in många ämnesområden. Han talade om träden, från cedern på Libanon till isopen som växer fram ur väggen. Han talade om fyrfotadjuren, om fåglarna, om kräldjuren och om fiskarna. Många av dessa ordspråk har gått

förlorade. Därför vet vi inte så mycket om hans insikter i det ekologiska systemet.

De ordspråk som samlats och bevarats i Ordspråksboken handlar främst om människors beteende. Salomo var en skarp iakttagare av mänskligt beteende. Han iakttog och beskrev kroppsspråk och mimik, samt den påverkan olika beteenden har på individen och omgivningen. Han hade även kunskap om orsakerna till olika beteenden. Drivkrafterna som styr en människas beteende är föremål för psykologers, psykoterapeuters och beteendevetares stora intresse. Många önskar utforska de djupa vatten som planerna i en människas hjärta utgör. Salomo överglänser dem alla som den förståndige man som hämtar upp planerna som finns i en människas hjärta (Ords 20:5).

Salomo hade insikt om de omedelbara, långsiktiga och slutliga konsekvenserna av människors olika beteenden. När han talar om de slutliga konsekvenserna av en människas beteende anlägger han ett evighetsperspektiv. Salomo visar inte bara på omedelbart iakttagbara konsekvenser av rättfärdighet respektive synd utan även på den förståndiges respektive dårens skilda slut. Han visar att dåren går mot sin undergång utan att vara medveten om det, medan den rättfärdige välsignas med liv, trygghet och salighet. Tanken att en människas handlingar får eviga konsekvenser är främmande för de flesta nutida beteendevetare.

Salomo gör en värdering av människors beteenden. Normen för att bedöma en människas attityd, vilja, tankar, ord och gärningar var inte hans egna åsikter eller den tid och kultur Salomo levde i. Nej, han bedömde allt utifrån Guds uppenbarade vilja. Egentligen finner vi i Ordspråksboken Guds egna åsikter om olika mänskliga beteenden. För många svenskar är detta en främmande tanke. Många är intresserade av att vinna insikt om sitt beteende och att kunna förändra det oönskade. Men det är för många helt främmande att allt mänskligt beteende även kan och ska värderas utifrån en norm som har högre auktoritet än egna personliga ideal eller samhällets värderingar.

Vad menas med visdom?

Salomo använder i sina ordspråk flera ord för visdom som har lite olika innebörd. Tre av dessa ord finner vi i Ordspråksboken 1:2: *Av dem lär man känna **vishet** och **förmaning** och att förstå **kloka** ord.* Det mest fre-

kventa ordet för visdom är här översatt ”vishet” och innebär en förståelse av de principer som styr mänskligt liv. Det syftar på en praktisk kunskap och färdighet att leva ett gudfruktigt liv i en gudlös värld.

Nästa ord är översatt ”förförmaning” men har närmast betydelsen av ”självbehärskning”. Ordet kan användas om det disciplinerade livet hos en elitidrottsman underkastar sig för att nå toppresultat. På många ställen i Ordspråksboken ser vi att det skulle passa bättre att översätta ordet med ”självbehärskning” än med ”förförmaning”. Rabbinerna sa: ”De onda behärskas av sina impulser men de rättfärdiga behärskar sina impulser”, och det ligger mycket sanning i detta. Självbehärskning är en dygd som är viktig att framhålla, speciellt idag då ett impulsstyrt liv får så mycket uppmuntran. Ofta hör man människor mena att ”allt som känns bra är rätt för dig” eller ”det viktigaste är att du har kul” eller ”om det känns bra så gör det”. I 2 Tim 3:1-7 beskriver Paulus tidsandan i ett sådant samhälle där människor styrs av sina impulser istället för att behärska dem. Mycket av det Paulus tar upp i beskrivningen av tidsandan i de sista dagarna framställs också i Salomos ordspråk som antites till den självbehärskning (förförmaning) Guds ord lär oss.

Det tredje ordet för vishet i vers 1:2 ingår i begreppet ”kloka ord”. Ordet är relaterat till ett rumsligt begrepp ”mellan”. Det avser förmågan att kunna avgöra var gränsen går mellan gott och ont och att kunna göra distinktioner. Kung Salomo hade bett om förmågan att ”skilja mellan gott och ont” för att kunna styra över Guds folk och det var en bön som behagade Gud (1 Kung 3:9). Vi behöver också förmåga att skilja mellan gott och ont. Vi behöver förmåga att göra distinktioner och att kunna avgöra var gränsen går. Livet ställer oss ständigt inför valet mellan gott och ont, eller mellan något gott och något ännu bättre, eller mellan något ont och något ännu värre. Hur våra liv kommer att te sig beror till stor del på alla dessa val. Är vi rustade att fatta alla livets små och stora beslut? Styrs våra val av impulser eller kan vi behärska dem? Ber vi om Guds ledning? Frågar vi kristna vänner och pastorn till råds eller låter vi oss påverkas av grupptricket och tidsandan i vårt samhälle? Läser vi Guds ord för att få insikt? Salomo manar oss att utrusta oss för livets alla val genom att gömma hans ord inom oss. Guds ord ger oss förmåga att skilja mellan gott och ont och bevarar oss från onda människors bedrägliga ord.

Ytterligare ett viktigt ord för vishet finner vi i 2:7 där det översätts med ”visa råd”. Betydelsen är omtvistad men begreppet refererar närmast till intellektuell kunskap eller insikt. Ordspråksboken täcker alltså in alla former av visdom från intellektuell kunskap till praktisk färdighet. Vers 3 i första kapitlet är en parallell till vers 2 men utvecklar tanken: *”Av dem hämtar man förmaning till vist handlande, till rättfärdighet, rätt och redbarhet”*. Genom studiet av Salomos ordspråk hämtar (griper) vi förmaning (självbehärskning) som åtföljs av ett vist handlande. Det vill säga, visheten ska omsättas i handling. Det kristna livet stannar inte vid bibelstudiet utan visar sig i handling. ”Tron utan gärningar är död” förkunnar Jakob (2:14,17). Och Paulus förkunnar i Gal 5:6 att tron är verksam.

Tron är förutsättningen för ett vist handlande

När vi läser Salomos ordspråk är det viktigt att komma ihåg att tron är en förutsättning för ett vist handlande. *”Att frukta HERREN är början till kunskap”* står det i 1:7. Det är bokens tema. På olika strategiska ställen i kompositionen finns ordspråk som innehåller begreppet *frukta HERREN*. De är alla en påminnelse om denna grundläggande sanning. Någon kanske tror att Ordspråksboken lär oss att bli visa genom att skärpa moralen. Men Ordspråksboken visar tvärtom att vägen till vishet inte börjar med en moralisk skärpning utan något annat. Att människan lärt känna Gud som sin *Återlösare* är en förutsättning för ett vist handlande. Innebörden av att *frukta HERREN* förklaras utförligt av David i Ps 34, och, undervisad av sin far (Ords 4:3,4), använder Salomo utan tvivel begreppet på samma sätt. Att *frukta HERREN* har inget med förskräckelse att göra, som man kanske skulle kunna tro, tvärtom räddar det från förskräckelse och ger fröjd och trygghet (Ps 34:4-10). Det är en visshet om att det är HERRENS sak att friköpa oss från syndens skuld. Det är en vördnadsfull tillit till Herren som gör att vi litat på hans ord mer än på vårt eget förstånd (Ords 3:5). Att *frukta HERREN* är inte heller *början till kunskap* i den meningen att det är en språngbräda som man sedan lämnar bakom sig för att gå vidare i förståndets högre skola. Nej, att frukta HERREN är början till kunskap i den meningen att det är det första och främsta, och grunden för kunskap som vi hela tiden ska förbli vid. För att leva livet så som det borde levas behöver vi först

och främst en rätt gemenskap med Gud. Vi är på rätt väg då vi tror på HERREN, en nådig och barmhärtig Gud, och underordar oss honom och följer hans ord. Vi ska leva våra liv i alla dess faser på detta sätt, inte bara valda delar exempelvis på söndagarna eller då det gäller kyrkliga angelägenheter.

Vem är en dåre?

Den som ignorerar Gud och hans ord föraktar vishet och förmaning. Han är en dåre. Det är viktigt att komma ihåg att när Ordspråksboken talar om oförståndiga och dårar så avser den moralisk och andlig dårskap. Det finns människor som har höga akademiska meriter och stort anseende men som säger: ”Det finns ingen Gud” och därmed enligt Bibelns definition är dårar (Ps 14:1). Dårn behöver alltså inte vara dåraktig enligt mänskliga mått, tvärtom; Jesus talar i Lukas 12:16 ff om en framgångsrik storbonde som förstod sig på affärer. Han blev kallad dåre på grund av sin andliga dårskap. Enligt mänskliga mått var han begåvad på sitt område. Han genererade en ansenlig egendom åt sig själv. Men han var inte rik inför Gud och brydde sig inte heller om det. Därför kallas han en dåre. Denne dåre fick verkligen anledning att till sist frukta Herren. Men den fruktan Gud väcker hos dem som hela sitt liv försummat sin själ är inte detsamma som *att frukta HERREN*. Det rör sig inte om en vördnadsfull tillit till Gud, som är stor i nåd, utan om en förskräckelse som ska få alla andliga och moraliska dårar att till sist ropa till bergen och klipporna: ”Fall över oss och göm oss för hans ansikte som sitter på tronen...” (Upp 6:16).

Salomo beskriver på många ställen den förståndige i kontrast till dårn. Det sker för att framhäva den enorma skillnaden. Det har ett pedagogiskt syfte. För att undgå de förskräckliga konsekvenserna av dårskap ska vi söka vinna visdom. Många karaktärer möter oss i Ordspråksboken. Att lära känna dem och deras beteende ger oss värdefull kunskap om hur vi själva ska leva våra liv för att undgå konsekvenserna av synd och göra det som är behagligt för Gud.

Ordspråksbokens målgrupp.

De första karaktärer som Ordspråksboken tecknar möter vi redan i första kapitlets fjärde vers: *De (ordspråken) ger enkla människor klokhet,*

de unga kunskap och omdöme. Det ord som översätts ”enkla människor” har grundbetydelsen av att vara öppen. Ordet syftar på personer som inte har så bestämda åsikter utan är lättpåverkade, på både gott och ont. En människa med ett öppet hjärta är lätt att vägleda men är samtidigt också lätt att förföra. De ”unga” är personer som har liten erfarenhet. De behöver i och för sig inte vara ”öppna” men de saknar erfarenhet och praktisk färdighet - de är oförfarna. Ordspråken ger alltså vägledning till öppna människor och unga, oerfarna personer.

Ibland hör vi åsikten att politiker och beslutsfattare borde lyssna mer till barnen. Barnen betraktas som ännu okorrumpade individer vars naturliga böjelser och spontana åsikter borde ge vägledning till vuxen-världen som blivit distanserad från det ”ännu oförstörda”. Det är en ytterst naiv uppfattning. Tanken att unga människor med öppna hjärtan kan välja vad som är bäst utan vägledning, och antagligen också gör det om de ges tillfälle, är helt ogrundad i Skriften. Istället är det sannolikt att den syndiga naturen leder de unga att sätta egenintresset främst och att välja det som tillfredställer impulser till själviskhet, lust osv. utan tanke på vad som är Guds vilja och vad som är bäst för andra. Därför är det viktigt att föräldrar och kyrkan tar ansvar för att vägleda barn, ungdomar och ”öppna” (enkla) människor. Det är en tacksam målgrupp för undervisning och förmaning jämfört med många andra karaktärer som Ordspråksboken presenterar, på vilka varken förmaning eller bestraffning längre biter. Unga och öppna människors dårskap är inte lika stor som deras dårskap som väl vet det rätta men ändå vanhelgar Guds namn genom falsk lära eller ett ogudaktigt liv.

Ordspråken ger vägledning också till visa och förståndiga människor (1:5). Visa och förståndiga behöver fortfarande öka sin lärdom och inhämta visa råd. Vårt liv är en ständig kamp för att leva i gemenskap med Gud och andra människor så som Gud vill. Ju mer visdom och förstånd vi får, ju mer förstår vi hur långt vi är från fullkomlighet. Paulus ger uttryck för denna insikt i 1 Kor 13:11,12. Sedan Paulus blivit man hade han lagt bort det barnsliga, men det innebar inte att han nu trodde sig ha all kunskap. Nej, denne lärde man var tvungen bekänna att han förstod endast till en del. Det är en insikt som dåren saknar. Dåren frågar därför inte efter förstånd utan vill bara föra fram egna tankar (18:2). Finns det en dåre i närheten så lär du få veta vad han anser.

Salomo understryker att visdomen är till för alla Adams barn (8:4). Utan visdom är vi alla förlorade. Oavsett ålder, samhällställning, utbildning eller personliga förmågor är visdom nödvändig för oss. Det innebär att den visdom Salomo lär oss inte förutsätter högt IQ eller förmåga att plugga in och behålla en stor mängd fakta i vårt minne. Visdomen handlar om vad vi förlitar oss på och hur vi lever. Därför är den ämnad för alla och nödvändig för alla, oavsett ålder och samhällställning.

Ordspråksbokens sju första kapitel innehåller tio tal av Salomo till sin "son", eller till sina "barn". I antik visdomslitteratur används ofta ordet "son" i stället för "elev". Denna förståelse av ordet passar bra eftersom Salomo i de flesta av talen mer talar som en lärare till sin elev än som en far till sin son. Salomos elever var just de unga, öppna, lättleda personer som presenterats i bokens första kapitel. Det är dessa som behöver vägledning och ordspråken är till för att ge dem vishet.

Det första Salomo gör i sin undervisning är att mana de unga att lyssna till sin fars förmaning och att inte förkasta sin mors undervisning. Gång på gång öppnar han ett nytt tal eller ett nytt stycke med att tillämpa det fjärde budet. Det fjärde budet är det första och främsta av andra tavlans bud som handlar om vår relation till andra människor. Skulle alla unga iaktta detta bud så skulle det i stort sett inte finnas några problem i samhället med våld, otukt, stölder, bedrägeri osv. Men speciellt i de sista tiderna ska människorna vara olydiga mot sina föräldrar, med allt vad det medför av andra synder (2 Tim 3:2). Olydnad mot föräldrarna är ett problem även i kristna familjer. Påverkade av tidsandan frestas många barn att tänka: "pappa förstår ingenting" eller "mamma har glömt hur det är att vara ung". Tvärtom är det så att gudfruktiga föräldrar förmanar och undervisar sina barn just därför att de förstår och just därför att de inte har glömt hur det är att vara ung. Det ger barnen stor visdom att lyssna till sin fars förmaning och sin mors undervisning. Ja, ungdomar som hedrar sina föräldrar genom att ta vara på deras undervisning pryder sig med en skönhet som går långt utöver yttre skönhet (1:9).

Dårarnas galleri

I Salomos första tal börjar också presentationen av personer som lockar öppna, unga människor i fördärvet. När Ordspråksbokens presentatio-

ner av onda människor tas samman får vi ett komplett persongalleri av dårar. De första som hängs ut i dårarnas galleri är syndare som lockar med snabba pengar(1:10ff.). I sin beskrivning av tidsandan i de sista dagarna skrev Paulus för det första att människorna skulle vara penningkära (2 Tim 3:1 ff.). Det är också den första lockelse Ordspråksboken varnar för. För människor som är blinda för den andliga verkligheten blir materiell vinning det viktigaste. Rikedomen blir en gud. Och speciellt förföriska och åtråvärda är de lättförtjänta pengarna. De kräver inte utbildning och hårt arbete för att bli förvärvade utan ligger bara och väntar på att bli stulna. För att få sådana lättförtjänta pengar är människor beredda att göra vad som helst, till och med mörda. Men i slutändan fångar de inga ”fåglar” utan gillar med sitt handlande en fälla för sina egna liv och berövar sig själva livet (1:17,18). Bibeln räknar tjuvar och giriga bland dem som inte ska ärva Guds rike, (1 Kor 6:10).

En människas beteende medför att både individen och hennes omgivning påverkas. Det sker en ständig progression i någon riktning. Salomo använder ofta bilden av vandringen längs en väg för att skildra framåtskidandet. De ondas stig är krokig och mörk. Deras fötter styr ner mot döden där nere. Dåren går allt längre i sin dårskap. Dåren förändras av sin egen syndfulla attityd och sina syndfulla handlingar. Den första ångestfyllda överträdelsen följs av andra överträdelser tills synden blir ett nöje. De som vandrar de ondas väg kan till slut inte sova om de inte får göra något ont. De berövas sömnen om de inte får vålla någons fall. Salomo skildrar skickligt de ondas evolution eller förhärdelsen. Från att först tveksamt ha följt lockelsen utvecklas dåren till en fullfjädrad däre lika beroende av ondska som missbrukaren av sin drog.

Ondskans evolution börjar med unga, öppna, naiva och oerfarna personer. Om de inte får biblisk vägledning som bevarar dem från onda män och kvinnor, samt deras egen dårskap, så kommer de att mållöst driva omkring tills de faller offer för frestelser. Av alla dårar är dessa de minst förhärdade. Sedan de oförståndiga blivit förledda kan de avancera till nästa nivå och bli fullfjädrade dårar, dvs. människor som hatar biblisk kunskap och lever och lär tvärt emot vad Guds ord lär (1:22). I dårarnas galleri finns också smädare (bespottare), vilka är de mest förhärdade. Det är personer som njuter av att göra synd och smäda Gud. De gör hellre narr av andra än tar emot konstruktiv kritik (9:8). De är

inte längre mottagliga för tillsägelser (13:1). Inte ens med bestraffning kan man påverka en bespottare. Då de straffas sker det inte för att de ska bli bättre, men oförståndiga som ännu inte blivit lika förhärdade kan fortfarande bli avskräckta av att se bespottare bli bestraffade (19:25).

I dårarnas galleri exponeras också den late (6:6, 10:4; 24:30). En lat man vill gärna slumra lite till. Den inverkan hans kroniska slöhet har på den egendom han fått att förvalta är lik rövarens, så när som på tidsaspekten. Rövaren tömmer raskt ett hus på allt av värde, en lat man åstadkommer samma sak men i makligare takt.

Den trolösa kvinnan exponeras också i dårarnas galleri. Alla kvinnor utom den egna hustrun är "främmande" kvinnor, dvs. de är förbjudet område då det gäller sex och intimitet. Tre av Salomos tio tal till sin "son" innehåller varningar för den trolösa kvinnans förförelse. Att Salomo ägnar så mycket tid åt dessa varningar beror på att sexualiteten är en så stark drivkraft. Salomo ger oss en mängd fakta om den trolösa kvinnan. Hon kännetecknas av att förakta sin egen man och tala hala ord, dvs. hon ger en illusion av att man ska komma undan kontakten med henne utan skada. Hon påverkar den kärleksranke, naive ynglingens alla sinnen när hon lockar till otukt. Hon påverkar synen med sin klädsel och utstrålning. Hon påverkar hörseln med sina ord, lukten med sina parfymer, känseln med sin beröring och smaken med den måltid hon lockar med. Den sinnliga stimulansen blir ett nät att fånga den oförståndige i (7:6ff.).

Att den oförståndige som Salomo såg genom sitt fönster dessutom sägs vara utan vett (7:7) beror på att han medvetet lekte med elden. Genom en ordlös kommunikation hade han visat sig öppen för den skönas förförelse - han hade flörtat med faran. Medvetet hade han tagit vägen förbi hennes hus vid mörkrets inbrott. Hon hade mer än en gång lagt märke till den disposition för otukt han signalerat med sitt val av tid och väg. Därför blev den oförståndige det offer den trolösa kvinnan stod på lur efter. Hon var inte ute efter vem som helst, utan den som skulle låta sig charmas och följa henne. De svårigheter den oförståndige sedan hamnade i när kvinnan började locka honom hade helt kunnat undvikas om han haft vett att från första början hålla sig borta från den främmande kvinnans dörr. Ingen som leker med elden ska tro att det kan ske utan att bli bränd.

När det gäller den erotiska utstrålning och sinnliga kärlek som är så framträdande i förförelsens strategi så är det på sin plats att säga att sinnlighet inte är något fel i sig. Sinnlig kärlek är en god gåva i förhållandet mellan äkta makar (Ords 5:15-20). Det är inte fel att hustrun gör sig behagfull för sin man. Det är inte heller fel att mannen låter sig berusas av sin hustrus kärlek, tvärtom. Men sinnlig kärlek mellan andra än äkta man och hustru slutar med döden om syndarna inte bättrar sig.

Den trolösa kvinnan får personifiera dårskapen i kapitel nio. En del har reagerat för att kvinnan och det kvinnliga framställs i sådan negativ dager på flera ställen i Ordspråksboken. Man har sett det som ett uttryck för ett "patriarkalt system" och "kvinnoförakt". Men man kan svara dessa invändningar med att det inte är den förståndiga hustrun som framställs som ett varnande exempel utan den trolösa kvinnan. Inte heller är det så att huvuddelen av Salomos varningar riktar sig mot onda kvinnor. De flesta av Salomos varningar gäller faktiskt onda män som talar förvända ord, utan att man därför hört någon klaga över uttryck för ett matriarkalt system eller mansförakt.

Guds ord är botemedlet mot dårskap

Salomos första tal till sin "son" visar hur viktigt det är att vi lyssnar till hans (Guds) undervisning och inte avvisar den. Anledningen är att Gud till slut inte ska låta sig finnas av dem som avvisat vishetens röst (1:28). Gud förhärdar dem som först förhärdat sig själva. Orsaken till förhärdelsen är att de inte velat veta av Guds ord och syftet med förhärdelsen är att de ska "äta sina gärningars frukt" (1:31). Många unga människor, som vägrar lyssna till biblisk undervisning, använder en förhållningstaktik och tänker "Det religiösa får vänta tills jag blir gammal". Det tragiska är att de som avvisar Guds ord när de är unga inte kan ta emot det då de blir gamla. Vid det laget är deras hjärtan och sinnen förhärdade av ett liv i synd och de närmar sig istället den stund då de tvingas skörda den onda frukten av ett liv i otro. De har kommit till vägs ände. Senfärdighet är ingen dygd när Gud kallar. Dårarnas sorglöshet ska förgöra dem. Den däremot som hör Guds ord ska få bo i trygghet utan att behöva frukta något ont (1:33). Botemedlet mot dårskap är att varje dag lyssna till Guds ord och låta det få rum i våra hjärtan.

Salomo talade genom gudomlig inspiration och hans undervisning har gudomlig verkan. Salomos andra tal till sin son centrerar kring denna sanning (kapitel 2). Salomo börjar med att rada upp flera villkorssatser (verserna 1-4) och räknar sedan i resten av talet upp alla de välsignelser vi får när villkoren är uppfyllda. Om vi lyssnar till Guds ord, gömmer det inom oss och har det som vår dyraste skatt så ska vi, för det första, förstå HERRENS fruktan (v 5), dvs. Guds ord ska ge oss en rätt kunskap om Gud och en rätt vördnad och tillit till honom. Guds ord ska även hjälpa oss att förstå rätt och redbarhet och att vandra det godas vägar (v 9). Den klokhets Guds ord ger oss ska bevara oss från den skada vi annars genom egen dårskap kunde tillfoga oss själva (v 11). Den vishet Guds ord ger ska även rädda oss från onda män som talar det som är förvänt (v 12ff.). På samma sätt ska visheten rädda oss från den främmande kvinnan som talar hala ord (v 16ff.). Guds ord ska förena oss med andra som vandrar de rättfärdigas stigar i det land där de alltid ska stanna kvar, Guds folk och Guds rike (v 20 ff.). Salomo framställer med sina villkorssatser hur nära knutna alla välsignelser från Gud är till vårt bruk av Guds ord. Gud utför allt detta goda i våra liv om vi lyssnar till Guds ord, gömmer det inom oss och frågar efter det som efter den dyrbaraste skatt.

Om vi söker vishet välsignas vi med både timliga och eviga välsignelser. Verkligheten är dock att de flesta människor inte söker vishet. De tror inte att det alls är viktigt. En del människor är helt enkelt inte intresserade av Guds rike, andra tror att de redan vet tillräckligt och frågar därför inte efter vad Guds ord lär. Många har inte tid därför att de är helt upptagna av det som angår detta korta jordeliv. En del är bara ute efter livets njutningar och frågar därför inte efter Guds ord. Det är tragiskt. Vi ska lära oss se bortom pengarnas och denna världens lockelser till de goda timliga, andliga och eviga skatter Guds ord ger. Jesu lär oss samma sak som Salomo med orden: *Sök först Guds rike och hans rättfärdighet, så skall ni få allt det andra också* (Matteus 6:33).

Da Vinci-koden och Bibeln

av Seth Erlandsson

En bok som har blivit mycket omtalad är Dan Browns bok *Da Vinci-koden*, utgiven av Bonniers förlag 2004 (502 sidor). Originalen heter "The Da Vinci Code" (New York: Doubleday, 2003) och uppges vara såld i mer än 12 miljoner exemplar (enligt Aftonbladet 8/1 2005). Boken är redan översatt till 40 olika språk och produceras nu som film med planerad premiär i maj 2006. Den svenska översättningen har redan sålts i över 500 000 ex.

Man kan fråga sig vad det är som är så intressant och tilldragande med denna bok? Är det den spännande intrigen med mord och vilda biljakter? Kanske. Men det finns ju andra spänningsromaner som också är skickligt skrivna. De har inte på långt när fått så många läsare. Är det de hemlighetsfulla och mystiska inslagen med gåtfulla chiffer som måste lösas steg för steg och som kan leda fram till hittills dolda sanningar? Kanske. Att få höra sensationella hemligheter "kliar i öronen".

För dig som inte läst denna "spänningsroman" kan en kort sammanfattning av handlingen vara på sin plats. Det börjar med ett mord. Intendenten på Louvren hittas mördad inne på museet. Bredvid honom ligger ett chiffer. Handlingen kretsar kring Robert Langdon, konsthistoriker och symbolikexpert, och Sophie Neveu, den franska polisens kryptograf. De hittar gömda ledtrådar i Leonardos verk då de försöker dechifferera meddelandet. Efter hand visar det sig att den mördade intendenten tillhört ett hemligt sällskap, Priuré de Sion, där bl a Da Vinci varit medlem. Langdon är nu en historisk hemlighet på spåren och om inte alla ledtrådar och chiffer löses i tid riskerar hemligheten att förbli okänd för världen utanför det hemliga sällskapet. Langdon har en mäktig fiende emot sig, organisationen Opus Dei som företräder den katolska kyrkan och systematiskt söker mördra dem som tänker avslöja de hemligheter som Priuré de Sion känner till.

Det som framför allt bidragit till att denna bok fått så stor sprid-

ning är nog de ”hemligheter” som bit för bit avslöjas trots kyrkans motstånd. Brown gör gällande att det finns klara bevis för att Bibeln och kristendomen har förvanskat historien och kommer med osanningar. Nya testamentet och kyrkan har manipulerat fakta om vem Jesus i verkligheten var. Man har försökt dölja sanningen att Jesus var gift med Maria Magdalena och att de hade en dotter som rätteligen skulle vara kyrkans ledare. Vidare har äntligen letandet efter den heliga Graal fått sin lösning. En mystisk religionshistoriker, Sir Leigh Teabing, kan genom en total omtolkning avslöja vad som menas med den heliga Graal och förklara varför kyrkan har demoniserat ”det heliga kvinnliga” och den livsviktiga gudinnekulten.

Brown har lyckats göra sin kristendoms- och kyrkokritik sensationell och för många trovärdig genom att skickligt fläta samman korrekta fakta med fantasi och legender. Sina fiktioner lägger han i experters mun så att de framstår som fakta. Boken ger stöd åt dem som redan är skeptiska till kyrka och kristendom och legitimerar upphöjandet av individens personliga känslor och tankar som överordnade bibel och kyrka. ”Kyrkan ska inte få tala om för oss vad vi har rätt att tänka” (s 280). Vad individen subjektivt upplever som kärlek är kärlek, vad som känns sant är sant. Nyhedendom, urgammal gudinnekult och radikalfeminism kan bättre än kristendomens patriarkaliska auktoritetstro utveckla människans inre liv och förverkliga hennes gudomliga behov. Ett sådant tänkande, som kan sägas vara typiskt för vår tid, den s k ”nya tidsåldern” (the new age), genomsyrar Da Vinci-koden.

Är då Da Vinci-kodens påståenden om Bibeln, Jesus, kristendomen, Maria Magdalena, den heliga Graal, Prieuré de Sion mm hållbara? Långt därifrån. De är tvärtom exempel på osedvanligt grova förvanskningar av fakta, vilket vi snart ska visa.

Hur kan då så många läsare av Da Vinci-koden finna dess påståenden i stort trovärdiga och fascineras av dem? Till det bidrar säkert att Brown börjar sin bok med att bedyra att det han skriver överensstämmer med verkligheten. Han har också i flera TV-intervjuer bedyrat att han inte fabulerar utan verkligen bygger på fakta. Vidare framträder i boken de båda experterna Langdon och Teabing som tycks kunna underbygga sina omvälvande tankar med fakta och källhänvisningar som de flesta läsare inte kan kontrollera. Vad har bokens läsare att sätta emot, när

bibelkunskap och religionskunskap numera är så bristfällig? Eftersom flera uppgifter i boken bevisligen är korrekta, måste väl också påståendena om Nya testamentet, kristendomen, Jesus, Maria Magdalena etc i stort sett vara korrekta? När dessutom påvekyrkans trovärdighet naggats i kanten genom pedofilskandaler och långt tidigare bl a genom okristliga korståg och grymma avrättningar av oliktankande, kan det väl vara möjligt att kyrkan manipulerat och gömt undan obekväma sanningar om Jesus och Bibeln. Så tycks många tänka.

Det finns därför anledning att närmare granska Da Vinci-kodens många påståenden och jag börjar med Bibeln, Nya testamentet och Jesus.

1. Bibeln och Nya testamentet

En rad märkliga påståenden görs om Bibeln och Nya testamentet. Teabing, som framträder i boken som en religionshistorisk expert, förklarar för Sophie Neveu att Bibeln *”har utvecklats genom oräkneliga översättningar, tillägg och revisioner. Det har aldrig funnits en slutgiltig version av boken”* (s 263).

Detta är ett helt missvisande påstående. Olika översättningar av Bibeln kan inte förändra eller ”utveckla” den hebreiska grundtexten till Gamla testamentets böcker eller den grekiska grundtexten till Nya testamentets böcker. Däremot kan översättningar lyckas mer eller mindre bra med att förmedla vad som faktiskt står i bibelböckernas grundtext. Översättningar måste ständigt jämföras med grundtexten och bör revideras, om de inte korrekt återger vad som verkligen står enligt grundtexten. Författares verk, vilken bok det än är fråga om, får inte förändras av dess översättare genom tillägg eller uteslutningar. Detta gäller i ännu högre grad om böcker som bekänns vara Guds heliga undervisning. Bibelböckernas grundtext bevarades och kopierades omsorgsfullt. Tillägg var bannlysta. Så här kan denna princip uttryckas i bibeltexterna själva: ”Lägg ingenting till hans ord” (Ords 30:6). ”Du ska inte lägga något till det och inte ta något därifrån” (5 Mos 12:32). ”Skriften kan inte göras om intet” (Joh 10:35). ”Om någon lägger något till dessa ord ska Gud på honom lägga de plågor som det är skrivet om i denna bok” (Upp 22:18).

Teabing säger vidare: *”Konstantin beställde och bekostade en ny bibel*

*där man uteslöt de evangelier som talade om Kristi mänskliga drag och förhärligade de evangelier som beskrev honom som gudomlig. De tidigare evangelierna förbjöds, samlades in och brändes” (s 267). ”Fler än **åttio** evangelier togs i beaktande till Nya testamentet, och ändå valde man att bara ta med ett fåtal – bland andra Matteus, Markus, Lukas och Johannes... Bibeln, så som vi känner den i dag, sammanställdes av den hedniske romerske kejsaren Konstantin den store” (s 264).*

Här finns inget som stämmer med verkligheten. Det var aldrig fråga om att gnostiska dokument skulle uteslutas ur Bibeln. De tillhörde aldrig Bibeln och de var aldrig aktuella för ett upptagande i kanon. När de apostoliska ögonvitnesskildringarna Matteus, Markus, Lukas och Johannes förelåg redan under andra hälften av det första århundradet, fanns inga andra evangelieskrifter. De gnostiska evangelierna kom till långt senare och kunde lätt avslöjas av apostolkyrkan som oäkta. De äldsta gnostiska skrifterna kom till först mot slutet av det andra århundradet och de flesta ännu senare. De har använt sig av vissa delar av Matteus, Markus, Lukas och Johannes, som de omformat och utökat med nya berättelser och Jesusord för att kunna förmedla sina egna gnostiska idéer. Detta förfaringssätt kan jämföras med hur i vår tid t ex José Saramago i boken ”Evangelium enligt Jesus Kristus” och Marianne Fredriksson i boken ”Enligt Maria Magdalena” anknyter till Bibelns ögonvitnesskildringar men tar sig friheten att förändra dem och skapa egna texter för att få fram ett annorlunda budskap.

Konstantin den store (285-337) har ingenting med Bibelns tillkomst att göra och han försökte inte få fram en ny Bibel. Den information som finns om urkyrkan och fornkyrkan är mycket omfattande och avslöjar Browns påståenden som rena fabuleringar. De apostoliska fäderna (95-150 e Kr) hänvisar till och förutsätter Nya testamentets vittnesbörd om Jesus, de primära källorna. Första Clemensbrevet skrevs i Rom ca 95 e Kr och Didaché i början av 100-talet. Bland kyrkofäderna kan nämnas Justinus Martyren som i sin dialog med juden Tryfon (160 e Kr) nämner att de kanoniska evangelierna lästes och användes i gudstjänsten. Ireneus talar om det fyrfaldiga evangeliet, dvs Matteus, Markus, Lukas och Johannes (ca 180 e Kr). Före år 177 sammanställde Tatianus en evangelieharmonik, dvs en bok som vävde samman i en sammanhängande berättelse vad som stod i de fyra evangelierna. En utmärkt

källa till kyrkans första tid är också den kyrkohistoria som Eusebius av Caesarea (ca 280-339) skrivit. Han berättar om hur Matteus, Markus, Lukas och Johannes utgjorde kanons kärna alltifrån deras tillkomst och hur de brukades i gudstjänsterna i Jerusalem, Antiokia, Alexandria och Rom.

Tilläggs kan: de listor över kanoniska bibliska texter som finns från det andra århundradet inkluderar aldrig några gnostiska texter. När gnostiska "evangelier" började dyka upp, jämfördes de med de apostoliska evangelierna och genomskådades som oapostoliska och falska. Serapion av Antiokia t ex, biskop 190-211, granskade det s k Petrusevangeliet och fann att det innehöll en heretisk kristologi. Nya testamentet självt vittnar om att den apostoliska kyrkan enhälligt slog vakt om det evangelium som apostlarna predikade. Se 1 Kor 15:1-3 (från år 56 eller 57 e Kr) och Ef 4:4-6 (från 61-63 e Kr).

Brown låter också Teabing påstå följande: *"Till historikernas glädje lyckades vissa av de evangelier som Konstantin försökte utplåna överleva. På 1950-talet hittade man Dödahavsrollarna undångömda i en grotta nära Qumran i den judéiska öknen. Och sedan har vi naturligtvis de koptiska skrifterna som påträffades 1945 vid Nag Hammadi... I enlighet med sin tradition av att sprida osanningar gjorde Vatikanen förstas allt den kunde för att dessa skrifter inte skulle offentliggöras. Och vad kunde man vänta sig av Vatikanen? Texterna belyser allvarliga historiska motsägelser och påhitt och visar tydligt att vår tids Bibel sattes samman och redigerades av män som hade ett politiskt syfte – att slå fast att människan Jesus Kristus var gudomlig, så att de kunde använda hans betydelse för att stärka sin egen makt"* (s 267).

Här vimlar det av felaktigheter. För det första försökte inte Konstantin den store utplåna några evangelier. För det andra innehåller inte Dödahavsrollarna (som för övrigt upptäcktes 1947) några evangelier eller några hänvisningar till Jesus. De tillkom minst 100 år före Kristi födelse och innehåller främst gammaltestamentliga texter, bl a hela Jesajarullen. Att kombinera Dödahavsrollarna från tiden långt före Kristi födelse, före Nya testamentets tid med gnostiska Nag Hammaditexter från tiden långt efter att Nya testamentets böcker kommit till vittnar om stor förvirring. Teabings tanke att vissa män manipulerat Nya testamentet för att få fram "att människan Jesus Kristus var gudomlig"

kan inte på något sätt stödjas av Dödahavstexterna eller de gnostiska texterna från Nag Hammadi. Inte heller vittnar de om ”allvarliga historiska motsägelser och påhitt” i Gamla eller Nya testamentet.

Visst kan man kritisera både påvekyrkans tro och gärningar. Men att påstå att Vatikanen gjort allt för att Dödahavsrollarna inte skulle offentliggöras är ren och skär lögn. Likaså att man motsatt sig utgrävningarna vid Nag Hammadi och försökt förhindra publiceringen av de gnostiska texter som hittats där.

2. Jesus som Guds Son

Brown låter Teabing påstå att Jesus som Guds Son ”föreslogs och röstades igenom vid konciliet i Nicaea” år 325 e Kr. ”Fram till dess såg Jesu anhängare honom som en dödlig profet ... en stor och betydelsefull man, men likväl bara en **människa**. En vanlig dödlig en” (s 265). ”Vänta nu lite”, säger Sophie. ”Ni menar att Jesu gudomlighet var resultatet av en **omröstning**?” ”En ganska jämn omröstning, till på köpet”, lade Teabing till (s 266).

Ingenting av detta är sant. Den kristna grundbekännelsen att Jesus är Guds Son bygger inte på ett kyrkomötesbeslut nästan 300 år efter Jesu offentliga verksamhet år 26-30. Den har sin grund i vad apostlarna har hört och sett Jesus själv göra och säga. Petrus svar på Jesu fråga: ”Och ni, vem säger ni att jag är?” har varit den kristna kyrkans beaktelse om Jesus alltsedan dess: ”*Du är Messias, den levande Gudens Son*” (Matt 16:16). Vid ett annat tillfälle sa Petrus: ”Du har det eviga livets ord och *vi tror och förstår att du är Guds Helige*” (Joh 6:69). Paulus bekänner: ”Vår Frälsare Kristus Jesus har gjort slut på döden och fört liv och odödlighet fram i ljuset genom evangelium... *Jag vet på vem jag tror*” (2 Tim 1:10-12).

Enligt apostlarnas ögonvittnesskildringar visade Jesus gång på gång inför deras och många andras ögon att han kunde göra det som bara Gud kan göra och att han lämnade graven tom (något som också motståndarna bekräftar) och uppstod på tredje dagen (något som motståndarna inte kan acceptera). Kroppsligen visade sig den uppståndne Jesus bland andra för Petrus och senare för de tolv och ”för mer än 500 bröder på en gång” (1 Kor 15:5f). Detta är ofrånkomliga fakta enligt den kristna kyrkans övertygelse. Redan i Markusevangeliets första kapi-

tel och första vers klargör Markus tydligt vad hans bok handlar om, nämligen ”Jesus Kristus, Guds Son” (v 1). Johannes börjar sitt evangelium med att Jesus är ett med Gud själv. Han kallar honom för ”Ordet” och skriver: ”I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och *Ordet var Gud*. Han var i begynnelsen hos Gud. *Genom honom har allt blivit till*, och utan honom har inget blivit till, som är till” (v 1-2).

Övertygelsen att Jesus verkligen är sann Gud samtidigt som han är sann människa förblev en stötesten för majoriteten av judar. Det hjälpte inte att Jesus inför många vittnen gjorde sådana gärningar som bara Gud kan göra. Jesus sa till dem: ”Om jag inte gör *min Faderns gärningar*, så tro mig inte. Men om jag gör dem, så tro på gärningarna, om ni inte kan tro på mig. Då ska ni inse och förstå att *Fadern är i mig och jag i Fadern*” (Joh 10:37-38). ”*Den som tror på mig, han tror inte bara på mig utan på honom som har sänt mig, och den som ser mig, han ser honom som har sänt mig*. Jag är ljuset som har kommit i världen, för att ingen som tror på mig ska bli kvar i mörkret... Jag har inte talat av mig själv, utan Fadern som har sänt mig har befallt mig vad jag ska säga och tala. Och jag vet att hans befallning är evigt liv. Vad jag talar, det talar jag så som Fadern har sagt mig” (Joh 12:44-50).

Att Jesus gör anspråk på att vara Guds Son är inte bara de kristnas övertygelse. Det säger också Jesu motståndare. När Jesus sa till de judar som ville stena honom: ”Många goda gärningar från Fadern har jag låtit er se. För vilken av dem vill ni stena mig?”, svarade de: ”Det är inte för någon god gärning vi vill stena dig, utan därför att du hädar och gör dig själv till Gud, du som är en människa” (Joh 10:32-33). Stora rådets dödsdom över Jesus grundade sig på att Jesus menade sig vara Guds Son: ”Vi har en lag och enligt den lagen måste han dö eftersom han har gjort sig till Guds Son” (Joh 19:7).

Vi ser alltså att det är ett lögnaktigt påstående att Jesu anhängare skulle ha betraktat Jesus som ”bara en människa, en vanlig dödlig en” fram till kyrkomötet i Nicaea 325 e Kr. En rad nytestamentliga texter, som enligt både troende och icke-troende historiker bevisligen existerade fr o m senare delen av första århundradet, visar att både anhängare och motståndare trodde eller hade hört att Jesus var Guds Son.

Vad hände då vid kyrkomötet i Nicaea 325 e Kr? Där diskuterades inte om Jesus var Guds Son eller inte. Där diskuterades hur man skulle

formulera sin övertygelse grundad på Nya testamentet att Jesus var Guds Son. Arius, en presbyter i Alexandria, hade några år tidigare rört upp känslorna genom att hävda att Sonen visserligen hade en förhistorisk existens men att han hade en begynnelse. Sonen blev därmed ett sorts mellanväsen mellan Gud och människa. Arius lära stötte på hårt motstånd och redan 320 blev han avsatt vid en synod i Alexandria. Kyrkomötet i Nicaea tog avstånd från arianismen och fastslog att Jesus är "sann Gud av sann Gud, född och icke skapad, av samma väsen som Fadern".

Omröstningen gällde alltså inte om en vanlig, dödlig människa skulle upphöjas till Gud Son eller inte. Det är också lögn att omröstningen var jämn. Röstningen utföll med 316 mot 2. Det var två egyptiska biskopar från Libyen som vägrade att underteckna den nicenska trosbekännelsen och som därför tillsammans med Arius tvingades bort i exil till Illyrien.

3. Jesus och Maria Magdalena

*"Som jag nämnde förut", klargjorde Teabing, "hade den tidiga kyrkan behov av att övertyga världen om att den dödlige profeten Jesus var **gudomlig**. Därför var man tvungen att utesluta alla evangelier som beskrev de **jordiska** aspekterna av Jesu liv ur Bibeln. De tidiga redaktörerna hade särskilda problem med ett visst besvärande jordiskt tema som återkom i många av evangelierna. Nämligen Maria Magdalena." Han gjorde en paus. "Närmare bestämt, hennes äktenskap med Jesus Kristus" (s 277).*

Några andra evangelier än Matteus, Markus, Lukas och Johannes har, som sagt, aldrig ingått i Bibeln och det finns inte ett ord om något äktenskap mellan Jesus och Maria Magdalena i dem. Sålunda är det lögn att "alla evangelier som beskrev de *jordiska* aspekterna av Jesu liv" har uteslutits ur Bibeln. Brown (via Teabing) syftar sannolikt på de senare tillkomna gnostiska evangelierna.

I det gnostiska Filippusevangeliet finns däremot en passus (63:33-36) som Brown citerar så här: "Och Frälsarens följeslagerska är Maria Magdalena. Kristus älskade henne mer än alla lärjungarna och kysste henne ofta på munnen. De andra lärjungarna förnärmades och uttryckte sitt missnöje. De sa till honom: 'Varför älskar du henne mer än alla oss?'" Inte heller här står något om ett äktenskap utan bara att Maria var "följeslagerska" till Jesus. Men Brown vet på råd och låter Teabing förklara:

”Som vilken forskare i arameiska som helst kan tala om betydde ordet följeslagerska på den tiden bokstavligt maka” (s 279). Här begår Brown ytterligare en blunder: Filippusevangeliet skrevs inte på arameiska utan på koptiska och grundtextens ord är ett låneord från grekiskan, nämligen ”koinonós”. Dessutom skulle det vara otänkbart för Jesu lärjungar att vara kritiska mot Maria Magdalena, om hon hade varit Jesu hustru. Kyrkan genomskådade omgående Filippusevangeliet som oäkta och en förfälskning.

Det andra dokumentet som Brown vill stödja sig på är det sena gnostiska ”Marias evangelium”. När det gäller gnostiska evangelier betecknar ordet ”evangelium” i detta sammanhang en litterär kategori av skrifter som till form och innehåll helt avviker från NTs evangelier. Dessa gnostiska skrifter vill uppenbara himmelska hemligheter om den frälsande ”gnosis”, om kunskapens väg till ett tillintetgörande av den odugliga kroppen som fångslar människans ande eller gudagnista. ”Marias evangelium” består av två självständiga delar. I den andra delen är det Maria Magdalena som efter Frälsarens försvinnande tröstar lärjungarna och meddelar dem de hemligheter som hon ensam mottagit av honom.

Inte heller i ”Marias evangelium” finns det något stöd för att Jesus var gift med Maria Magdalena. Ändå skriver Brown så här, och det är Teabing som talar: ”Jag ska inte tråka ut er med de otaliga omnämningarna av äktenskapet mellan Jesus och Magdalena” (s 280). Det finns *bara två* gnostiska dokument att hänvisa till och inte ens dessa talar om något äktenskap mellan Jesus och Maria! Men Teabing säger i alla fall: ”Som jag sa tidigare är äktenskapet mellan Jesus och Maria Magdalena ett dokumenterat historiskt faktum” (s 278).

Det finns i vår tid en rad varianter på temat Jesu äktenskap med Maria Magdalena och olika spekulationer om deras barn. Den bok som Brown har hämtat många av sina teorier ifrån är ”Holy Blood, Holy Grail” av Michael Baigent, Richard Leigh och Henry Lincoln (1982, omtryckt 2004). (Lägg märke till hur Teabing är ett anagram, dvs en omkastning av bokstäverna i Baigent). I denna bok påstås att Maria som var havande med Jesu barn flydde till Frankrike och där födde en flicka som fick namnet Sara. Hon blev sedan stammoder till den merovingiska kungadynastin i Frankrike. Denna version av Jesu familjeliv framfördes första gången på 800-talet.

Brown stannar inte med denna lånade teori om Jesus som make och far utan fortsätter med ytterligare bisarra påståenden:

”Enligt de oförvanskade evangelierna var det inte Petrus som fick i upp-gift av Kristus att grunda den kristna kyrkan. Det var Maria Magdalena... Jesus var den första feministen. Han ville lägga kyrkans framtid i händerna på Maria Magdalena... Det är inte många som vet att Maria Magdalena inte bara var Kristus högra hand utan att hon redan var en mäktig kvinna.” ... *”Tillhörde hon Benjamins stam?”* ”Jo, minsann”, sa Teabing. *”Maria Magdalena var av kunglig börd.”* ... *”Genom att gifta in sig i Benjamins mäktiga stam sammanförde Jesus två kungliga ättelinjer och skapade ett mäktigt politiskt förbund som kunde göra rättmätigt anspråk på tronen och återupprätta Salomos kungaätt”* (s 281f).

Kommentarer till dessa fantasier torde vara överflödiga. Att Maria från Magdala skulle vara av kunglig börd och benjaminit är helt gripet ur luften. Tilläggas kan att Maria från Magdala bara nämns ett fåtal gånger i evangelierna som en av Jesu lärjungar. Hon var med vid Jesu kors och bland de kvinnor som upptäckte att graven var tom. Enligt Johannes var hon den första som fick se den uppståndne Jesus. Under medeltiden började man identifiera henne med några andra kvinnor som nämns i evangelierna och fick henne att framstå som prostituerad. Det är den bild av henne som många känner bäst till, men den har inte något stöd i Bibeln.

4. Den heliga Graal

Enligt vissa legender skulle den heliga Graal avse den kalk som Jesus använde vid nattvardens instiftande och som Josef av Arimatea efter korsfästelsen samlade upp Jesu blod i. Att finna denna heliga Graal var under högmedeltiden den sanne riddarens mål. I Da Vinci-koden avslöjas hemligheten ”vad Graal verkligen är”. ”Den heliga Graal är inte ett föremål. Den är faktiskt ... *en person*”, påstås det (s 269). Langdon och Teabing ger följande undervisning till Sophie:

”Enligt legenden är den heliga Graal en kalk – en bägare. Men beskrivningen av Graal som en kalk är egentligen en allegori för den heliga Graals sanna väsen. I legenden har man alltså använt sig av kalken som en metafor för något mycket viktigare.” ”En kvinna”, sa Sophie. ”Just det.” Langdon log. *”Graal är bokstavligt talat den urgamla symbolen för kvinnlighet och*

den heliga Graal står för det heliga kvinnliga och för gudinnan, och det är förstas fenomen som kyrkan praktiskt taget har utplånat” (s 271).

Teabing hade nu eggat upp sig. ”Legenden om den heliga Graal är legenden om kungligt blod. När det i Graallegenden talas om ’kalken med Kristi blod’ ... handlar det egentligen om Maria Magdalena – den kvinnliga livmoder som bar på Jesu kungliga ättelinje” (s 283).

”Maria Magdalena skulle kunna bringa männen i den tidiga kyrkan på fall. Hon var inte bara den kvinna som Jesus hade gett i uppgift att grunda kyrkan, hon hade dessutom konkreta bevis på att kyrkans nyutropade gudom hade gett upphov till en mänsklig ättelinje. För att skydda sig mot Magdalenas makt framställde kyrkan henne som en hora och begravnade bevisen på att hon var gift med Jesus och tog därmed udden av alla påståenden om att Jesus gett upphov till en ättelinje som fanns kvar och att han bara var en dödlig profet” (s 287).

”Prieuré de Sion dyrkar än i dag Maria Magdalena som gudinnan, den heliga Graal, rosen och den gudomliga modern.” ”Enligt Preurén”, fortsatte Teabing, ”var Maria Magdalena gravid då Jesus korsfästes. För att skydda Kristi ofödda barn var hon tvungen att fly från det Heliga landet. Med hjälp av en betrodd farbror till Jesus, Josef från Arimataia, reste Maria Magdalena i hemlighet till Frankrike, som på den tiden kallades Gallien. Här fick hon skydd i den judiska kolonin. Det var här i Frankrike hon födde sin dotter. Hon fick namnet Sara” (s 288). ”Sökandet efter den heliga Graal är bokstavigt talat en strävan att få falla på knä inför Maria Magdalenas ben. En resa för att be vid den utstöttas fötter, vid det förlorade kvinnliga” (s 290).

Egentligen är inte Brown upphovsmannen till dessa påhitt. Han har hämtat dem från andra, särskilt från ”Holy Blood, Holy Grail” (1982), som jag redan nämnt, och dess uppföljare ”The Messianic Legacy” (1986) av samma författare. Det engelska teamet Baigent, Leigh och Lincoln har faktiskt stämt Brown för plagiat och de kräver sin del av de enorma intäkterna. Den godtyckliga teorin att den medeltida franska termen ”Sangraal” (bestående av san=helig och Graal) skulle bestå av de båda leden ”sang” (blod) och ”raal” (kunglig) har han också knyckt.

5. Sex som en väg till Gud

Brown talar varmt för de gamla hedniska religionernas sexkult och

hieros gamos-ceremonier. Det hemliga sällskapet Prieuré de Sion slår vakt om denna urgamla sexualkult genom att praktisera sexriter och Langdon försöker få Sophie att förstå att denna kult inte är något perverst utan viktig. Han säger bl a:

*Historiskt sett var samlaget den handling genom vilken mannen och kvinnan upplevde Gud... Den fysiska föreningen med kvinnan var enda sättet för mannen att bli andligen fullkomnad och att slutligen uppnå **gnosis** – kunskap om det gudomliga. Sedan Isis dagar hade sexriter ansetts vara den enda väg för mannen från det jordiska till himlen. ”Genom umgänget med kvinnan”, sa Langdon, ”kunde mannen uppnå en höjdpunkt då hans hjärna var helt tom så att han kunde se Gud”... ”Det var genom samlaget mannen blev andligen hel och fick kontakt med Gud... Hieros gamos är inget perverst påhitt. Det är en djup helig ceremoni (s 349).*

Sophie går inte med en gång på denna smörja. ”Onekligen var det svårt att vänja sig vid tanken på sex som en väg till Gud”, skriver Brown. Att Bibeln kraftigt fördömer denna sexkult, som var så vanlig bland kananeerna, som andlig blindhet och avfall från HERREN (JHWH), försöker Brown förneka genom att påstå följande:

*”De tidiga judarna trodde att det allraheligaste i Salomos tempel inte bara hyste Gud utan också hans kvinnliga jämlike, Shekhina. Män som sökte andlig helhet kom till templet för att besöka prästinnor – hieroduler – med vilka de hade samlag för att uppleva det gudomliga i den fysiska föreningen. Man kunde till och med se det judiska tetragrammet JHWH – Guds heliga namn – som en androgyn förening mellan det maskulina **Jah** och det förhebreiska namnet för Eva, **Havah**” (s 350).*

Namnet Eva har ingenting med JHWH att göra. Hebreiskan har två olika h-bokstäver, en som vi kan transkribera som just h och en som kan transkriberas som ch. JHWH har det förstnämnda h-et, Eva det sistnämnda (på hebreiska Chawwa). Gudsnamnet JHWH bygger på verbet *hawa* som senare skrevs *haja* och betyder ”vara”. Chawwa (Eva) bygger på verbet *chawa* som senare skrevs *chaja* och betyder ”leva”.

Förutom detta misstag är det ett helt felaktigt att Shekina skulle vara en gudinna. Shekina är bildat av verbet *shakan* som betyder ”bo” och Shekina betecknar Guds heliga närvaro, hans boende bland sitt folk i det allraheligaste. JHWH har aldrig en gudinna vid sin sida. Judendomen och Gamla testamentet är strikt monoteistisk. Det finns bara en enda

sann Gud. ”Hör, Israel! HERREN, vår Gud, HERREN är *en*” (5 Mos 6:4).

*”Sex som en väg för direktkommunikation med Gud utgjorde ett allvarligt hot mot den tidiga kyrkans makt”, förklarade Langdon med dämpad röst. ”Det underminerade kyrkans påstående att kyrkan var **enda** vägen till Gud. Självklart gjorde kyrkan allt den kunde för att demonisera sex och stöpa om det till en motbudande och syndig handling” (s 350).*

Den tidiga kyrkan, dvs urkyrkan och fornkyrkan, strävade inte efter någon världslig makt. Den slog vakt om profeternas (GT) och apostlarnas (NT) lära. Det innebar att den predikade att Guds rike inte var ett världslig rike, att Kristus och ingen annan var detta rikets Herre och att Kristus (ingenting annat) var enda vägen till Gud. Bara genom Kristus var människornas syndaskuld till Gud betald och bara tack vare Kristi rättfärdighet tillräknades de den rättfärdighet som Gud kräver av varje människa för evigt liv i gemenskap med honom. Bara otro, dvs att förkasta Kristi skuldbetalning och rättfärdighet, utestänger en människa från himlen och saligheten. Egna gärningar, de må vara olika fromhetsövning eller sexriter som Brown förespråkar, kan inte förena någon människa med Gud.

Brown gör ingen skillnad mellan urkyrkan och den senare medeltidskyrkan som bl a började sträva efter världslig makt och kräva olika mänskliga gärningar för syndaförlåtelse och rättfärdighet inför Gud.

Vad sex beträffar, är sexualiteten enligt Bibeln en stor Guds gåva. Det var gnostikerna som demoniserade det kroppsliga och såg kroppen som ett fängelse för anden. Bibeln ser både människans yttre och inre, både kropp och själ, som Guds goda gåvor. Men gåvor kan såväl missbrukas som rätt brukas. Sexualiteten ska enligt Bibeln brukas som det intimaste uttrycket för kärlek mellan man och kvinna och binda dem samman i ett livslångt äktenskapsförbund. Sex inom äktenskapet ska makarna ta vara på som en stor Guds gåva och vårda den ömt. Sex utanför äktenskapet bryter ner och förstör Guds goda skapelseordning. Det kallas i Bibeln för otukt och är en följd av människans svaghet och syndighet. Den troende uppmuntras inte till asketism och en negativ syn på sexualiteten, tvärtom till att värdesätta den som en Guds goda skapelse för främjande av makars kärleksfulla gemenskap och människosläktets fortbestånd.

6. Historien om Prieuré de Sion och dess hemliga kunskap

Enligt Da Vinci-koden är Prieuré de Sion en hemlig orden som bevarar kunskapen om hur "blodslinjen" från Jesus överfördes till de merovingiska kungarna under äldre medeltid. Den medeltida legenden om den heliga Graal handlar i själva verket om Maria Magdalena. Den katolska kyrkan, som Brown kallar för "Vatikanen", har genom tiderna försökt tysta ner denna hemliga kunskap och har inte dragit sig för att mörda dem som hade tillgång till den. Prieuréén ägnar sig också åt gudinnedyrkan och skyddar uråldriga dokument. Orden lever kvar i det tysta än i dag. Den grundades enligt bokens faktasida (sid 9) redan år 1099.

Varifrån kommer nu denna historia? Per Beskow har i artikeln "*Koden*" ett falsarium som förför (SvD 21/1 2005) på ett tydligt sätt sammanställt fakta som besvarar denna fråga. Det mesta härrör från en enda person, fransmannen Pierre Plantard (1920-2000). Från ungdomen engagerade han sig i rojalistiska och esoteriska spekulationer. 1956, då han bodde nära den schweiziska gränsen, grundade han för första gången Prieuré de Sion. Det var ett slags sällskapsorden, uppkallad efter Mont Sion i grannskapet, men upplöstes följande år.

Myten om den hemliga kunskapen började skapas i slutet av 50-talet. 1967 var det dags att starta Prieuré de Sion på nytt. Plantard hade då fått en fantasifull medarbetare i Philippe de Chérisey. Tillsammans skapade de "Ordens hemliga dokument" som skulle bevisa merovingernas bibliska härstamning. De deponerade dem i Bibliothèque nationale för att ge dem en air av respektabilitet och de Chérisey tillverkade också några förfalskningar på pergament. Listan över stormästare som finns avtryckt i "Da Vinci-koden" är fabricerad av de Chérisey. Plantard själv ansåg sig härstamma från merovingerna och därmed från Jesus. Syftet med allt detta var att få honom erkänd som Frankrikes legitime kung.

Nu var det dags för teamet Baigent, Leigh och Lincoln att träda in på scenen. När de fick höra om Plantard och hans historia förstod de att detta var ett tema som kunde göras till en succé, både på tv och i bokform. Plantard gav dem tillgång till "Ordens hemliga dokument" men samarbetet kom snart att svikta. När "Holy Blood, Holy Grail" kom ut 1982 började Plantard dra sig ur. I en radiointervju 1982 förklarade han att härstamningen från Jesus och Maria Magdalena inte gick att bevisa utan var ett påhitt av bokens författare.

Plantard drog sig tillbaka 1984, men 1989 blåste han för sista gången liv i Prieuré de Sion. Han tog nu avstånd från Chériseys ordenslegend och skapade en helt ny. Han lade också fram en helt ny lista över stormästare. I den ingick också Roger-Patrice Pelat, en nära vän till president Mitterand. Det var inget taktiskt val. Vid samma tid blev Pelat centralfigur i en stor korruptionshärva och Plantard misstänktes för inblandning. Genom en husundersökning fann polisen mängder av dokument som vittnade om Plantards anspråk på tronen. Han blev misstänkt för högförräderi mot den franska republiken men klarade sig undan med en skarp tillrättavisning och drog sig tillbaka för gott.

Men historien är inte slut i och med detta. Dan Brown visste att hans amerikanska läsare var måttligt intresserade av tronpretendenter. Han lyfte därför ut det mesta av stoffet och förde i stället in en mängd feministiska teorier av två amerikanska feminister, Margaret Starbird och Lynn Picknett. Man kan återfinna många av Browns märkliga påståenden i Starbirds böcker "The Goddess in the Gospels: Reclaiming the Sacred Feminine" och "The Woman with the Alabaster Jar: Mary Magdalen and the Holy Grail", likaså i boken "The Templar Revelation: Secret Guardians of the True Identity of Christ" av Lynn Picknett och Clive Prince. Dessa hade också tagit intryck av Plantards myt om "blodslinjen".

7. Påverkan från gnosticismen

Förutom de källor som jag redan nämnt har Brown i hög grad påverkats av Elaine Pagels bok "The Gnostic Gospels" (1979) och hennes argumentering mot Nya testamentet och för en gnostisk livssyn. I sin bok "Beyond Belief" (2003) berättar hon frispåkigt om sin utveckling. Hon lämnade sin kristna tro under tiden i high school. När hon senare började forska i de gnostiska skrifterna från Nag Hammadi, fann hon gnostikernas tro tilltalande. Följande Jesusord från Thomasevangeliet tog hon fasta på: "Om du tar fram det som finns inom dig, kommer det som du tar fram att frälsa dig." Hon kommenterar: "Styrkan i detta ord är att det inte säger åt oss vad vi ska tro utan utmanar oss att upptäcka det som ligger gömt inom oss själva." Hennes jämförelse av Thomasevangeliet med Bibelns Johannesevangelium avslöjar hur långt hon avlägsnat sig från Nya testamentet och kristendomen: I Johannese-

vangeliet är det fråga om ”ett jag-du-förhållande”, en relation mellan vinstocken (Kristus) och dess grenar (de troende). Men i Thomasevangeliet är det i stället fråga om att ”jag är du”. Människans eget jag är gudomliggjort och detta betraktas som målet för tron. Detta liknar hinduismens syn på atman=individens ande eller själ som en del av den gudomliga världssjälen, som en gnista av Gud.

Gnosticisms tro på det egna jaget eller den egna anden som gudomlig innebär att jagets personliga känslor och erfarenheter får gälla som högsta auktoritet. Det tilltalar den nutida postmoderna människan. Den troende uppmanas inte att tro vissa saker som uppenbarats genom gudomlig uppenbarelse utifrån så som fallet är med biblisk kristendom. Människan ska inte underkasta sig någon annan auktoritet än sig själv. Hon kan gå till sitt eget inre.

Såväl Pagels som Brown finner det därför angeläget att bekämpa Nya testamentet med dess auktoritetstro. Genom att framställa gnosticismen som mera ursprunglig och Nya testamentet som en följd av kyrkans patriarkaliska maktbegär och Konstantin den stores manipulerande, behöver ingen längre underordna sig Bibeln. När Brown dessutom spär på med gudinnekult och sex som en väg till Gud och hyllar radikalfeminismen, har han genom Da Vinci-koden komponerat en tro som väl passar tidsandan. Att sedan gnostikernas asketiska livssyn inte alls är förenlig med hieros gamos-kult och annan paganism låtsas han inte om. Inte heller att slutversen i Thomasevangeliet innehåller ett stort kvinnoförakt (som inte finns i Nya testamentet). Logion 114 lyder så här:

Simon Petrus sade till dem:

”Låt Maria gå bort från oss
ty kvinnor är inte värdiga livet.”

Jesus sade:

”Se, jag skall leda henne
för att göra en man av henne
så att hon också blir en levande ande
lik er män.

Ty varje kvinna

som gör sig till man
skall gå in i himmelriket.”

(Ur Apokryferna till Nya testamentet (1972), s 61.

Översättning: Bertil Gärtner.)

8. Ytterligare faktafel

Man kan förundra sig över att en bok som innehåller så många faktafel ändå kan upplevas som relativt trovärdig av så många. Går man på vad som helst för att komma ifrån vad Bibeln lär? Låt mig skjuta in ett exempel vid sidan av Da Vinci-koden: Häromdagen hörde jag en annars så kunnig person som Fredrik Lindström säga följande i radioprogrammet ”På minuten”: ”Den helige Ande är något som man hittade på först på 300-talet i samband med kyrkomötet i Nicaea.” Tror man sina egna ord när man gör ett sådant påstående eller är man medveten om att man fabulerar? Spelar det ingen roll att det är ett faktum att den helige Ande gång på gång omnämns i Bibeln, alltså i texter som kommit till långt före 300-talet, och där identifieras med Gud (se t ex Ps 139:7,8, Apg 5:3,4, Rom 8:9, 1 Kor 3:16, 2 Kor 3:17)?

I Da Vinci-koden påstås att Leonardo da Vincis konstverk ”Mona Lisa” är ett androgynt självporträtt (s 138f), fastän det är allmänt känt att det avbildar en verklig kvinna, Madonna Lisa, hustru till Francesco di Bartolomeo del Giocondo. Inte heller är, som Brown påstår, Mona Lisa ett anagram av två egyptiska fruktbarhetsgudar, den manlige Amon och den kvinnliga Isis (på italienska L’Isa). Man kan fråga sig varför Brown inte också faller för teorin att svepeduken i Turin är ett fotografiskt självporträtt av da Vinci? Den teorin lanseras nämligen av Lynn Picknett och Clive Prince i boken ”The Templar Revelation”.

Brown påstår också att da Vincis väggmålning Nattvarden ”skriker praktiskt taget till betraktaren att Jesus och Magdalena var ett par” (s 277). Det är sant att aposteln Johannes till höger om Jesus har feminina drag i da Vincis mästerverk. Men det är typiskt för da Vinci att avbilda unga män på det viset. Det framgår av hur han porträtterar Johannes Döparen och andra. Att da Vinci skulle ha kodat sina målningar med antikristna budskap är ett rent påhitt.

Via Teabing påstår Brown att Prieuré de Sion har fogat kvinnliga sexualsymboler till de medeltida katedralerna för att hylla gudinnan. Det långa skeppet skulle representera hennes livmoder med valvet kring ingången som ett kvinnligt könsorgan. Men de stora medeltida kyrkorna hade oftast tre ingångar på den västra sidan och ytterligare tre på den norra och tre på den södra. Vilken del av den kvinnliga anatomin skulle de representera? Dessutom hade varken Prieuré eller tempelrid-

darna någonting med den medeltida katedralarkitekturen att göra. Både senare gotiska och tidigare romanska byggnader lånade sin grundform från den gamla grekisk-romerska världens basilikor.

Brown skriver: "Som ung astronom hade Langdon blivit alldeles paff då han fått veta att planeten Venus på åtta år tecknade ett perfekt pentagram på stjärnhimlen... För att hylla Venus magi använde sig grekerna av hennes åttaåriga cykel då de organiserade sina olympiader" (s 47). Detta är också nonsens. I verkligheten var de olympiska spelen tillägnade Zeus. En fest till hans ära, en dag lång, avbröt spelen mitt i. Det var orsaken till att spelen upphörde under den kristna eran och inte återupptogs förrän år 1896 på en strikt religionsneutral basis. När det gäller de fem ringarna i den olympiska flaggan har dessa ingenting med ett Venuspentagram att göra. Man hade tänkt tillfoga ytterligare ringar. Men man stannade vid fem som en lämplig olympisk logo och som en påminnelse om att spelen omfattade alla de fem bebodda kontinenterna.

När det gäller tempelherreorden som grundades 1118 påstår Brown att det var påven Clement V som krossade denna orden i en machiavelisk operation. Orsaken till detta skulle vara att tempelherrarna utsatte påven för utpressning genom hemligheten om den heliga Graal. I själva verket var det den franske kungen Filip den IV, "den sköne", som tvingade påven att krossa orden. Den franske kungen, inte påven, arresterade tempelherrarna och brände några på bål 1314, bland dem stormästaren Jacques de Molay

I slutet av 1700-talet uppstod myten att tempelriddarna i själva verket varit ett hemligt sällskap för att vidareföra från generation till generation olika typer av ockult eller hemlig kunskap. Tanken att det finns en avvikande tradition om Jesus som ett hemligt sällskap har bevarat är inte obekant. Per Beskow skriver: "Det är den innersta hemligheten i den svenska frimurarorden men meddelas först i tionde graden, varför de flesta medlemmarna är okunniga om den. Enligt denna historia bevarades läran först av en grupp syriska kristna och övertogs senare av Tempelherreorden. Efter ordens upplösning förde den med tiden vidare till frimurarorden. Vad denna lära gick ut på får man däremot inte veta, och åtskilliga har försökt sig på att fylla den luckan med varierande stoff. Ett exempel på detta är Esséerbrevet, en 1800-talsförfälskning som har väckt intresse i frimurarkretsar" (www.newmaninstitut.nu/Signum).

Ett av skälen till att Graallegenden är så rik i Frankrike, skriver Brown, är att ”merovingerna grundlade Paris” (s 291). I själva verket hade staden grundats cirka 700 år före deras ankomst. Ile de la Cité, Paris kärna, var en naturlig fästning redan på 200-talet f Kr. När romarna erövrade platsen fick den namnet Lutetia, men namnet ändrades till Paris 305-310 e Kr. Klodvig I, som grundade den merovingiska dynastin, flyttade sin huvudstad till Paris omkring 500 e Kr.

På sid 144 skriver Brown följande: ”Under tre hundra år av häxjakter hade kyrkan bränt hela fem *miljoner* kvinnor på bål.” Om endast *en* kvinna bränts på bål under den europeiska häxmanin, skulle det var oförsvarligt och fruktansvärt. Men enligt historiker var offren inte fem miljoner utan mellan 30 000 och 50 000. Alla var dessutom inte kvinnor och alla avrättades inte genom att brännas på bål. Bakom avrättningarna stod ofta staten eller enskilda individer snarare än kyrkan.

Avslutning

Dan Brown för i Da Vinci-koden fram en påhittad konspirationsteori som läggs fram på ett sätt som ger den en obestridlig slagkraft. Han lyckas väl med att framställa fiktion som fakta. Mycket kan tillåtas i en roman, men Brown gör anspråk på en sanningsenlighet som han inte har täckning för. Framför allt är framställningen av den kristna historien så grovt osaklig att det trotsar all beskrivning.

Man frågar sig vad som hänt om någon annan religion än kristendomen angripits lika osakligt och blivit föremål för liknande förtal. Vad hade hänt om Brown i stället angripit t ex Koranen och Muhammed eller buddhismen och Buddha eller judendomen? Har vi i västerlandet fått en dubbel standard, nämligen att det är helt i sin ordning att sparka på och förtala kristendomen men otillåtet och oförlåtligt att kritisera andra religioner? Da Vinci-koden väcker många frågor och kan i bästa fall driva sanningssökare till att fråga efter fakta, inte bara kittlas av konspirationsteorier.

Litteratur

MARTIN LUTHERS STORA KATEKES

I översättning från tyskan av Martin Krauklis
Larsons förlag, Stockholm 1999. 165 sidor

Bakgrund

Den lutherska kyrkan antog Martin Luthers *Stora katekesen* som ett bekännelsesdokument. Den införlivades i Konkordieboken, som utgör den lutherska kyrkans bekännelseskriter. Martin Krauklis, präst i Svenska kyrkan i Boden, översatte för några år sedan Stora katekesen till svenska.¹ Det var en viktig händelse för svenska bibeltroende lutheraner. Översättningen förtjänar därför en recension också i *Biblicum*.

När den lutherska reformationen hade fått ett visst yttre lugn kunde Martin Luther ägna mer krafter åt att bygga upp den lutherska kyrkan i Tyskland. Som ett led i det arbetet skrev han år 1529 *Tyska katekesen*. Boken kom senare att kallas Stora katekesen. Stora katekesen bygger på tre predikoserier, som Luther hade hållit om den bibliska lärans huvudstycken: Tio Guds bud, Trosbekännelsen, Fader vår, dopet och nattvarden. Boken skulle främst hjälpa präster och predikanter att undervisa sina församlingar i tron.

Det var inte ovanligt på Luthers tid att omarbete en skrift när den trycktes på nytt. Detta medförde att en skrift ofta bevarades till eftervärlden i flera versioner. Luther utökade Stora katekesen i den *andra* upplagan från 1529 med en förmaning till bikt, ett extra avsnitt i utläggningen av Fader vår och randanmärkningar. Den *tredje* upplagan från 1530 var försedd med ett andra, längre företal. Den sista upplagan av Luthers hand kom 1538.²

I Konkordieboken år 1580 upptogs en version av Stora katekesen som bygger på den första och den tredje upplagan.

¹ Krauklis har också skrivit en bok om Luthers liv.

² En text av Stora katekesen, som tar hänsyn till de olika utgåvorna, finns i *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*. I den vetenskapliga Weimarutgåvan av Luthers verk är Stora katekesen i WA 30 I, s 125-238.

Några axplock och jämförelser

Luther motiverar katekesinlärning och -undervisning utifrån 5 Mos 6:7 och Ef 6:16. Stora katekesen är fylld av undervisning utifrån bibliska läror och principer. Luther visar sig också vara en skarpsynt iakttagare av sin samtid. Han presenterar allt på ett sätt som undertecknad bara kan beundra. Det är kraftfullt, klart och medryckande från början till slut. Här några exempel hämtade ur den recenserade översättningen:

”Din Gud kallas den eller det som du förväntar dig allt gott av och som du tar din tillflykt till när du är i nöd” (s 23).

”Alla plundrar och stjälar från varandra, men Gud är en mästare i konsten att straffa den ene tjuven med den andre. Om det inte vore så skulle förmodligen inte straffredskapen räcka till” (s 70).

”Det är inte så att han inte skulle förlåta synden om vi inte bad om det, eller innan vi ber om det. Han har ju skänkt oss evangeliet, som är fyllt av förlåtelse, innan vi bad om det eller ens hade en tanke på det. Bönen handlar om att vi ska lära känna förlåtelsen, och ta emot den” (Om femte bönen i Fader vår, s 126).

”Tänk dig att det fanns en läkare som satt inne med kunskapen att rädda människor från att dö, eller som ägde kunskapen att göra dem levande igen om de dog och låta dem leva för evigt. Människor skulle låta det snöa och regna pengar över honom och ingen skulle kunna ta sig fram genom mängden av rika personer som sökte honom. Genom dopet får vi alla ett sådant oskattbart läkemedel hem till vår egen dörr. Det är helt gratis, upphäver döden och låter alla människor fortsätta leva” (s 143).

Fördelar med den nya översättningen

Den senaste svenska översättningen av Stora katekesen gjordes 1931.³ Den gjordes utifrån Stora katekesens första upplaga och saknar därför det andra, längre företalet. Den är på gammaldags svenska. Det är förvånande hur mycket svenskan har förändrats på bara drygt sjuttio år.

Här nedan följer ett och samma ställe ur den gamla och ur den nya översättningen intill varandra:

³ Det är denna översättning som ingår i den senaste utgåvan *Svenska kyrkans bekännelseskriterier*. De saknar alltså en liten del av Konkordieboken!

”Ty därför är vi så angelägna att ofta predika över katekesen, att man rätt må inpräglad vad därtill hör hos de unga, icke djupsinnigt och lärt, utan kort och riktigt enfaldigt; ty blott så vinner det verklig ingång hos dem och bliver kvar i minnet.” (1931)

”Orsaken till att vi så ofta predikar över katekesen är att vi vill inpränta den och dess betydelse på ett riktigt sätt hos de unga – inte på ett djupsinnigt och lärt sätt, utan kort och enkelt. Bara så berör den deras hjärtan och stannar kvar i minnet.” (Krauklis)

Det är lätt att se fördelarna med Krauklis översättning. Antingen man använder Stora katekesen till egen uppbyggelseläsning, i gudstjänster eller husandakter, så är språket inte längre ett hinder för att läsa boken. Krauklis använder ett nutida och enkelt skriftspråk som flyter väl hela boken igenom. Han använder kommatecknet flitigt och kortar av meningarna. Allt detta gör boken läsar- och lyssnarvänlig.⁴ I denna språkdräkt är Stora katekesen en realistisk konfirmationsgåva.

Det var svårt att hitta skrivfel i boken.⁵

Brister i den nya översättningen

Jämsides med dess stora förtjänster har översättningen också brister, som en recension bör uppmärksamma och en läsare vara medveten om. De har att göra dels med textunderlaget för översättningen, dels med översättningens fria karaktär.

Låt oss först se på textunderlaget för översättningen. Som underlag för Stora katekesens ”brödtext” anger Krauklis två utgåvor, en från 1847 och en från 1951 (s 10). Han anger tyvärr inte vilken version av Stora katekesen de återger. Att döma av översättningen återger dessa utgåvor den första upplagan från 1529 med tillägg av Luthers andra, längre företal ur den tredje upplagan från 1530.⁶

Vad gäller bibelcitaten använder Krauklis oftast Bibelkommissionens översättningar av Tio Guds bud, dop- och nattvardstexterna. Bibelcitatet i brödtexten är också hämtade från Bibelkommissionens översätt-

⁴ Men de vanliga följsatserna, t.ex. ”... så vi inser att Gud inte tål något övermod ...”, s 31 första stycket, borde inledas ordentligt med ”så att”.

⁵ Följande hittades: s 11, tredje st.: loquentes; i samma stycke ska det latinska et översättas med **och** (Paratos och Thesaurus är två olika saker!); s 42, tredje st.: **1** Petr. 5:8.

⁶ Det blir då litet missvisande att ge detta andra längre företalet rubriken ”Martin Luthers första förord” (s 11).

ningar.⁷ Texten till Trosbekännelsen och Fader vår (s 17f) hämtar Krauklis på det stora hela från de gamla svenskkyrkliga översättningarna. Problemet är att Luther i Trosbekännelsen inte skriver ”nederstigen till dödsriket” utan använder ordet Helle ’helvetet’, helt i linje med den latinska texten som han hade. När Luther i trosbekännelsen exakt återger det latinska originalets ”köttets uppståndelse” med Auferstehung des Fleischs, så har Krauklis den gamla svenska översättningen ”de dödas uppståndelse”. Så hamnar översättningen för långt ifrån vad Luther faktiskt skrev.

Man kan för det andra konstatera att Krauklis översättning är frigentemot originalet. En jämförelse med den tyska texten visar i enbart förordet att översättningen kan sakna flera ord (s 11, tredje stycket) och en sats (s 13, femte st., s 14, tredje st.). Det är inte bra.

Översättningen återger ordet kött (Fleisch) nästan genomgående med ’kropp’ (s 103, sjätte st. o s v). Det blir olyckligt, för det är inte kroppen Luther talar om, utan köttet i den negativa betydelsen syndig natur. Läsare kan ledas till en felaktig uppfattning om Luthers lära om människan. Enligt Luther är inte kroppen ond i sig, utan det är den syndiga naturen, som sitter fast i kroppen och själen, som är ond. Endast på sidan 121, fjärde stycket, är översättningen kropp på sin plats.

På några ställen ser det ut som om översättningen vill förklara eller rentav släta ut Luthers i vår tids ögon tuffa uppfattningar. Den som vill kan jämföra s 57, andra stycket (”eventuella lagliga” tillagd), och s 89, andra st. (”blott” saknas) med den gamla mer ordagranna översättningen. Tillrättslägganden kan man förstås göra, men de hör hemma i kommentarer och fotnoter.

På sidan 101, femte stycket ser Luther ut att mena att Ordet blir levande först i hjärtat. Men Luther talar om att Ordet/evangeliet väcks i hjärtat (”im Herzen erweckt”), därför att det förut inte hade *lagts där*. Detta framgår klart av vad Luther har sagt innan (s 100, femte st).

Sidan 128, sista stycket, talar om ett tecken på förlåtelsen. Översättningen pekar ut bönen Fader vår som det tecknet. Men det framgår inte av vad Luther säger. Luther talar snarare i detta sammanhang om att vår förlåtelse och absolution är ett tecken på Guds förlåtelse.

⁷ Bibelkommissionens översättning av Gamla testamentet fanns ännu inte i sin helhet när boken kom.

Som rubrik för nattvarden på s 153 har Krauklis satt "... gör detta till min åminnelse". Stora katekesen saknar denna rubrik. Om man nu ska ha rubriker skulle "utgiven ... utgjutet för er till syndernas förlåtelse" ha passat Luthers undervisning om nattvarden bättre.⁸ Rubriken kan rentav leda tankarna åt reformert håll, vilket förstås skulle ha varit främmande för Luther.

I nattvarens instiftelseord (s 153, andra stycket) saknar Krauklis översättning Luthers ord "som utgjuts för er till syndernas förlåtelse", som är hämtade ur Matteusevangeliet. Varför kom de inte med?

Krauklis skriver i sitt förord: "När man går till källan på detta sätt slås man av att Luther betonar lag och evangelium – eller straff och belöning om man så vill – i lika hög grad. Det är en tydlig skillnad jämfört med vår nutida förkunnelse, som till 80-90 procent består av evangelium" (s 10). Det är sant att Luther i denna skrift tar fram lagen i stor utsträckning. Det bör ha berott på förhållandena i Sachsen, som boken skulle avhjälpa. Det behövdes då – liksom idag – en grundlig undervisning om vad Gud väntade sig av sina barn. Vidare lockar den citerade förklaringen av lag och evangelium till två kommentarer: 1. den nutida förkunnelsen av evangelium är inte alls alltid ett rent evangelium om Kristus och 2. lag och evangelium bör inte definieras som straff och belöning. Lagen är budskapet om både belöning och straff, beroende på om man håller den eller inte (Rom 2:13; Gal 3:12), medan evangeliet är det frälsande budskapet om syndernas förlåtelse tack vare Kristus (1 Kor 15:1-4).

Slutkommentar

I väntan på en noggrannare modern översättning av Stora katekesen kan Martin Krauklis översättning av Stora katekesen rekommenderas för användning. Den som tittar närmare på något ställe i den eller vill undersöka läran i den gör bäst i att jämföra med den äldre översättningen.

Hermanni Pihlajamaa

⁸ Detta nämner Luther i Lilla katekesen som "det viktigaste i nattvarens sakrament tillsammans med ätandet och drickandet", D. Kuske, *Luthers lilla katekes med en förklaring för barn och vuxna*, Ljungby 1998, s 24.

KRISTEN PÅ GODA GRUNDER

Stefan Gustavsson

Cordia förlag, tredje upplagan 2000

246 sidor

Detta är en apologetisk handbok, den är extra intressant just för att den är på svenska och är ett svenskt originalverk, något som vi inte är bortskämda med. Eftersom ”*Kristen på goda grunder*” är en ganska komplett introducerande apologetik, och dessutom i sin tredje upplaga finns i prisvärd pocketversion, är den intressant att säga något mer om.

I och med att vi sagt att boken är prisvärd så har vi insinuerat att den är värd att skaffa, och det är den. Gustavsson har nämligen lyckats bra med flera saker. Den är som nämnt ganska heltäckande som apologetik. Den ger först en kort idéhistorisk översikt som försöker beskriva den sats vår civilisation befinner sig i. Sedan går han systematiskt igenom de vanligaste apologetiska kategorierna. Först argumenterar han för Guds existens, för att kristendomen, om den är sann också är exklusivt sann med avseende på andra religioner, och att Jesus faktiskt är den han sade sig att vara. Vidare bemöts ett antal typiska invändningar såsom lidandets problem, religiös pluralism, vetenskapens tänkta motsättning gentemot kristen tro och bibelns trovärdighet. Boken innehåller också en diskussion om förnuft och kristen tro samt om apologetik i allmänhet.

Allmänt kan det sägas att bokens innehåll genomgående är av god kvalitet. Gustavsson behärskar konsten att skriva på ett lättillgängligt sätt utan att förlora i saklighet eller klarhet. Om vi betänker att boken är en bred introducerande genomgång av den kristna apologetiken så kan vi också utan vidare konstatera att den har god klass ur en rent intellektuell och fackmässig synvinkel. Dess resonemang och argument håller inte den stringens och djup som krävs på högre nivåer inom filosofin, biblisk historia eller andra relevanta discipliner, men detta är inte heller, såvitt jag förstår, bokens syfte. Den är riktad till den vanlige läsaren och inte till fackmannen. Gustavssons litteraturanvändning är också bra överlag. En praktisk brist är att det inte finns något index eller någon egentlig litteraturlista med källor och litteratur lämplig för fortsatt läsande. Noter finns i slutet, men de är inte lika betjänliga vid vidare studier.

Det område som Gustavsson lyckats bäst med är enligt mig de kapi-

tel som handlar om Kristi Uppståndelse och evangeliernas (och i viss mån hela NTs) trovärdighet. Dessa kapitel är väl värda att läsa även för den kristne som är ointresserad av apologetik, helt enkelt för att bli uppmärksam på ett antal intressanta detaljer i och om evangelierna. Det svagaste avsnittet anser jag vara det om lidandets problem. Gustavsson gör det i min åsikt lite väl enkelt för sig, i synnerhet när han tar upp andra livsåskådningar och deras förhållande till detta problem. Ett annat mindre lyckat avsnitt är en kort sammanfattning av olika apologetiska metodologier. Hans genomgångar ger i och för sig en grundläggande kunskap om de olika metoderna, men han utelämnar både väsentliga svagheter hos dem samtidigt som han orättvist beskyller dem för andra svagheter de egentligen inte har.

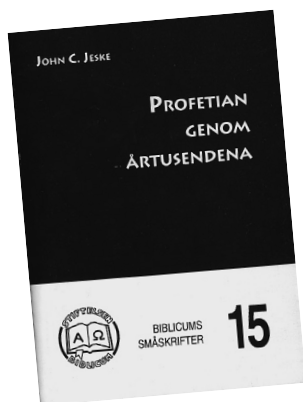
Vad gäller läran så skriver Gustavsson väldigt lite som inte delas av alla egentligt kristna, oavsett de är bekännelsestroga eller befinner sig i samfund med villolärer. Det går att ana en viss kalvinistisk influens från Francis Schaeffer med dennes tankegångar om vikten av en bibliskt kristen åskådning inom livets alla områden. Detta kan vara både en sund och en osund princip att bejaka, beroende på dess tillämpning. Sunt när vi försöker rätta oss efter det som är skrivet, osunt när vi läser in egna åsikter, går över det som står skrivet och försöker göra det till bindande norm. Det finns även synergistiska tendenser då Gustavsson diskuterar människans frälsning. Han förefaller i dessa avseenden vara en ganska typisk evangelikal kristen. Han är också generalsekreterare i Svenska Evangeliska Alliansen¹, en sammanslutning med syfte att stärka samarbetet mellan och inflytandet ifrån evangelikala kristna inom teologi, mission och samhälle. En bekännelsestrogen lutheran ser förstås en del gott i dylika grupper (såsom deras kamp för bibelns trovärdighet) men har också en hel del att invända mot en enhet utan riktig enhet i läran. Dessa fakta om Gustavssons bakgrund är bra att veta, men är av mindre relevans för boken då den egentligen inte tar upp det.

Sammanfattningsvis kan boken rekommenderas, i synnerhet till den som är intresserad av apologetik och vill ha en utgångspunkt och introduktion. Den kan även vara till nytta för den kristne som inte är så intresserad av apologetik i sig, men vill reflektera över tro och förnuft i

¹ Den Svenska Evangeliska Alliansen har en hemsida med information: www.sea.nu

åminnelse av Kristi ord i Matteus evangelium 22:37 ”... Du skall älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela ditt förstånd”. Boken kan också fungera som ett diskussionsunderlag och studiematerial riktat mot sökare och andra intellektuellt öppna okristna.

Christian Strandh

Professor John C Jeske

Profetian genom årtusendena

Profetian...

- från Adam till Mose
- under den teokratiska tiden
- från babyloniska fångenskapen till profetians uppfyllelse
- i Nya Testamentet

Hur skall det profetiska budskapet tolkas?

**Pris 50 kr. Beställ denna viktiga skrift från
Tidskriften Biblicum, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo.
Postgiro 15 23 35-6. E-mail: biblicum@bredband.net**

**FÖR BARN
OCH
UNGDOM**

Bibeln i bilder

av William F. Beck

En vackert illustrerad sammanställning av 92 bibliska berättelser med syftet att göra barn och ungdomar förtrogna med Bibelns budskap så som det förmedlats av Gud till världen genom händelser i historien.

376 sidor. Ca-pris: 85 kr + porto

BIBLICUMS FÖRLAG, c/o Ingvar Adriansson
Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel: 0370-182 17. e-post: biblicum@bredband.net

Vädjan om hjälp

■ Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Postgiro Sverige 15 23 35-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

■ Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro* och *historiska fakta om Bibeln*.

■ Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård
Tel 51617540. E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no